

Opbouw

Tot opbouw van het gereformeerde leven

Timon Ramaker, Utrecht

Menselijkheid van grondrechten

Als je wilt weten wat er in onze cultuur gebeurt, moet je ook naar de Hoge Raad kijken. Dit college vormt de top van de rechterlijke macht in ons land en krijgt een steeds meer politieke rol. Onlangs speelde een zaak die illustratief is voor de discussie over grondrechten, een van de belangrijkste pijlers van de rechtsstaat.

'Dressed to kill'

In 1992 verscheen er in het blad *Rails* een modereportage met als titel 'Dressed to kill'. De fotoreportage beeldde een ontvoering van goedgeklede vrouwen uit, waarbij het geheel een suggestie van seksueel geweld uitstraalde. Dit is geheel in lijn met een ontwikkeling in de media, waarin 'naakte' informatie steeds meer wordt gedramatiseerd. Door de overvloed van informatie valt immers slechts die boodschap op die met onze verbeelding aan de haal gaat. De Landelijke Vereniging Blijf van m'n Lijf was het te gortig. Zij spande een kort geding tegen de uitgever van het blad aan en won. De rechter vond de fotoreportage onrechtmatig omdat de beelden inderdaad aan zouden zetten tot geweld tegen vrouwen. De rechters in de bodemprocedure draaiden de uitspraak terug. Volgens de krant die dit berichtte gebeurde dat omdat zij dit een onvoldoende duidelijk criterium vonden om de vrijheid van meningsuiting te beperken. Vervolgens stapte Blijf van m'n Lijf naar de Hoge Raad om een discussie over de reikwijdte van de vrijheid van meningsuiting op gang te krijgen. Beschermde dezelfde grondwet immers niet de integriteit van het menselijk lichaam? De Raad heeft dit cassatieberoep nu verworpen. De overweging van de Landelijke Vereniging is echter de moeite waard. Volgens haar kunnen we pas zinvol over vrijheid van meningsuiting spre-

ken, als andere mensenrechten, zoals de onschendbaarheid van het lichaam, geëerbiedigd worden. Deze zijn juist een voorwaarde voor de vrijheid van meningsuiting.

Democratie

Centraal in deze zaak staat de vrijheid van meningsuiting. En niet zonder reden. Een democratie kan namelijk niet zonder. Daarom zijn de journalisten in Italië zo beducht nu de Italiaanse premier en mediagigant Berlusconi een soort van coup in de publieke omroep gepleegd heeft. Maar hoever gaat dit recht? Een botsing van grondrechten komt wel vaker voor. Denk bijvoorbeeld aan de discussie rondom de Wet gelijke behandeling, waarbij het beginsel van gelijke behandeling en non-discriminatie en de vrijheid van godsdienst en levensovertuiging met elkaar in conflict kwamen. Hoe komen we daar uit? Soms lijkt het alsof er een soort van rangorde tussen de verschillende grondrechten is. Juridisch is dat niet zo, maar de praktijk suggereert het wel. Het gelijkheidsbeginsel en de vrijheid van meningsuiting krijgen veelal voorrang. In dat licht zie ik dan ook de overweging van de rechters dat het criterium van Blijf van m'n Lijf onvoldoende duidelijk was om de keiharde, duidelijke vrijheid van meningsuiting te beperken. Blijf van m'n Lijf wijst er echter op dat de vrijheid van meningsuiting niet absoluut is (wat de Grondwet ook niet beweert). Natuurlijk – het is een centrale garantie voor de democratie, maar het is pas zinvol als je ook aan de andere mensenrechten, zoals de integriteit van het menselijk lichaam, denkt. Deze rechten zijn onderling verbonden en niet autonoom. Het recht lijkt wel eens op een verzameling rechten, die je als instrumenten voor een bepaald doel of belang in kunt

zetten. De vraag is of in deze ontwikkeling het normatieve karakter van het recht niet overschaduwd is. En dat zou in dit geval wel heel onwenselijk zijn, want zijn het niet bij uitstek de grondrechten die de burger tegen instrumentalisme van de overheid moeten beschermen?

Mensbeeld

Een puur moralisme is geen oplossing. Recht en moraal zijn verbonden, maar zeker niet hetzelfde. Een juridische vormgeving blijft mensenwerk. Er zullen altijd moeilijke afwegingen blijven. De rechter moet echter juist hierin op juridische beginselen en gerechtigheid gericht zijn. Helaas is het arrest (nog) niet gepubliceerd, want ik ben benieuwd naar de overwegingen van de Raad. Ik begrijp best dat de Raad het beroep verworpen heeft, maar mijn sympathie ligt bij Blijf van m'n Lijf. Haar argumentatie wijst op de samenhang van het recht. Want waar is het op gericht? Welk mensbeeld spreekt uit de rechtsvinding? Uit een zaak als deze blijkt dat het samenleven in de publieke sfeer nooit neutraal kan zijn. Dat is ook nooit zo geweest; kijk maar naar de huidige grondrechten-praktijk, die van een verlicht-liberaal mensbeeld getuigt. Vrijheid en gelijkheid voorop en solidariteit die er een beetje achteraan hobbelt. De discussie over grondrechten wijst op de noodzaak om over het mens-zijn te praten en van daaruit ieders levensbeschouwing op tafel te leggen. De grote vraag is echter wat het geschikte forum is voor zo'n gesprek. En vervolgens is het de democratische uitdaging om met onze grootste verschillen toch in vrede samen te leven. En inderdaad – daarin spelen de grondrechten een hoofdrol.

in dit nummer

415 J.J. van Es, *Kinderen en avondmaalsonderwijs* (2) 416 F. Gerkema, *Apostolische wijsheid* (2) 418 Johan Klein, *Waarom een reformatorisch liedboek?* (2) 421 Marjon Busstra, *Vutten of toppen; that's the question* 422 W. Smouter, *Over een breuk en een vuur*

Veertiendaagse uitgave van de gereformeerde persvereniging opbouw

Redactie

Drs. H. Algra
Ds. J. Bouma
T. Hoekstra
Drs. P.J. van Kampen
Mr.dr. J. Meulink
Ds. K. Muller
Ds. W. Smouter
M.J.F. van der Wal
J. Westerkamp-Stegeman

Adres van de redactie

Ds. K. Muller,
Oude Veenscheiding 15,
8446 LC Heerenveen.
Telefoon: 05130-20476
Telefax: idem.

Alle kopij dient uiterlijk dinsdags, in de week voorafgaande aan de week waarin Opbouw zal verschijnen, bij de redactie binnen te zijn.

Kerknieuws/Onder andere(n)

M.J.F. van der Wal,
Brugakker 60-17,
3704 RA Zeist.
Tel. 03404-61525.

Abonnementen en ledenadministratie

M. van Veelen-Vreugdenhil
Administratie Opbouw
Hunze 16
2911 EH Nieuwerkerk aan den IJssel
Tel. 01803-20205.
Gironummer 404945 t.n.v.
Geref. Persvereniging Opbouw.

Lidmaatschap Persvereniging

Aanmelding door overschrijving van min. f 25,- contributie op bovenstaand gironummer.

Abonnementen

Het aanvragen of opzeggen van abonnementen uitsluitend bij de administratie. Abonnementen kunnen ieder moment ingaan, doch slechts per 31 december eindigen. Opzeggen uiterlijk tot 15 november.

Abonnementsprijs

Bij vooruitbetaling te voldoen.
f 65,- per jaar of f 36,- per half jaar.
Voor studenten f 33,- per jaar.
Buitenland f 92,- per jaar of
f 104,- per luchtpost. Chequekosten
buitenland: f 15,-.

Advertenties

Tarief: 63 ct. per mm. bij 45 mm. breed (excl. 17,5% BTW).
Advertenties inzenden tot woensdag 8.30 uur, anderhalve week vóór verschijningsdatum. Familieberichten uiterlijk vrijdagmorgen, in de week voor verschijning. Advertenties en familieberichten rechtstreeks naar Nedag, t.a.v. het bedrijfsbureau.

Technische realisatie

Nedag Grafisch bedrijf b.v.,
postbus 208, 3770 AE Barneveld,
tel. 03420-10760, fax 03420-92542.

Druk

'Steenbergen', Zeist.

Rektifikatie

In de rubriek 'Ontvangen' in het vorige nummer (pag. 410) zijn de gegevens van G.J. Zwarts, 'Groei gevraagd' niet geheel juist vermeld. De bedoelde NGJ-brochure kost nl. niet f. 6,90, maar f 7,50, en het gironummer is niet 3910300 maar 3636216.

de straat is hun huis..!

Deze kinderen leven op straat in Kenia. Ze hebben al zoveel meegemaakt. Ze kunnen zich aan niets of niemand meer hechten. Een predikant geeft ze iedere dag te eten, spreekt met ze en probeert ze verder te helpen. "Redt een Kind" maakt dit werk mogelijk. Dit kan als u òns helpt!

geef uw gift nu!

Giro 1599333

bank 37.73.32.860

stichting

redt een kind

Papaverstraat 19, 7731 VS Ommen, Tel. 05291 - 55907
Postbank: 1599333 tnv Stichting Redt een Kind te Ommen
Bank: ABN/Amro te Doorn rek. nr. 37.73.32.860

J.J. van Es, Urk

Kinderen en avondmaalsonderwijs (2)

Afstand kind-volwassene

De leidende gedachte in dit betoog is, dat onze kinderen betrokken dienen te worden bij de viering van het heilig avondmaal. Zoals zij dat ook werden bij het Pascha. Betrokken, zei ik, maar (nog) niet deelnemen in de zin van áangaan en de tekens en zegels van brood en wijn in ontvangst nemen. Vergelijking van het avondmaal met het Pascha leerde ons nu juist dat er óók bij het Pascha een zekere afstand bestond tussen de vader en de zoon. Deze afstand zou ik niet willen typeren als een intellectueel niveauverschil. Hoewel de vraagstelling van de zoon aan de vader („Wat hebt jij daar voor een dienst?” SV) aangeeft, dat de vader meer kennis heeft van de daden Gods. Maar afgezien daarvan zou ik deze afstand liever karakteriseren als *een verschil in geloofsgroei*. Op-groeien als kind van de hemelse Vader betekent immers ook opwassen in geloof. Het onderwijzen in de 'voorzei-de leer' is dáár op gericht (Dooformulier). Deze groei kent ook een duidelijk markeringspunt in de openbare geloofsbelijdenis als publiek antwoord van Gods kind op het Woord van de HERE.

De bediening van de verzoening

Maar worden de kinderen bij het avondmaal intussen toch niet in de 'wachtkamer' gezet? „Jullie mogen nóg niet, maar over een aantal jaren wél; wacht dus maar rustig op jullie beurt”? Zeker niet. In de dienst van Gods volk behoren zij er helemaal bij. Alleen dan wel als kinderen. Gelukkig worden de kinderen in de kerk(dienst) tegenwoordig echt gezien en wordt er ook meer en meer naar hen geluisterd. Het is een opdracht om kinderen te onderwijzen, maar om dat goed te kunnen is het op z'n minst nodig te horen en te voelen hoe zij denken. Ik besef hoe moeilijk dat eigenlijk is. In de prediking moeten we rekening houden met de belevingswereld van volwassenen, tieners, kinderen – en hoe verschillend is die vaak! – maar iedere prediker heeft regelmatig het gevoel dat hij over de hoofden van de jongeren heen schiet. Moeten we wachten tot de kleintjes groot worden en het vereiste niveau hebben bereikt om de boodschap te ontvangen? Nee, toch niet. Paulus schreef in 2 Kor. 5:18 en 19: „En dit alles is uit God, die door Christus ons met Zich verzoend heeft en ons de bediening der verzoening gegeven heeft, welke immers hierin bestaat, dat God in Christus de wereld met Zichzelf verzoenende was, door hun hun overtredingen niet toe te rekenen, en dat Hij ons het Woord der verzoening heeft toevertrouwd”. De bediening van het Woord en van de sa-

cramenten is bediening van de verzoening. Dat is een dienst die God aan de hele gemeente bewijst, inclusief de kinderen. Daarom behoren kinderen erbij te zijn als het Woord van de verzoening wordt gepredikt en erbij betrokken te worden als de tekens en zegels daarvan worden bediend.

Het is de vraag of het gewicht van de bediening van de verzoening in Woord en sacrament voldoende in rekening wordt gebracht bij onze benadering van de kinderen. Enerzijds worden kinderen tijdens de Woordverkondiging uit de dienst genomen; anderzijds worden zij bij de avondmaalsviering onvoldoende betrokken. Volgens mij is het eerste onterecht (daarover later misschien meer); en het tweede is een gemiste kans.

In de dienst-met-avondmaalsviering mogen we de kinderen niet uit het oog verliezen. Zij zijn óók gemeenteleden en óók verbondskinderen. Op één of andere wijze moet de kinderen duidelijk worden, dat wat voorin gebeurt in de viering, niet een zaak is van enkelen, maar óók voor hen betekenis heeft.

Zoals de bediening van de heilige doop állen herinnert aan hún doop en verplicht en vermaant tot nieuwe gehoorzaamheid, zouden we van de bediening van het avondmaal kunnen zeggen dat daarin állen betrokken zijn. Maar hoe dan?

Kinderen die vragen

Het is een stap te ver om de kinderen aan tafel te laten meedoen. Want maken we dan niet de fout, dat we hun kind-zijn uit het oog verliezen? Het fijne van de Paschaviering was nu juist, dat de kinderen daarbij kinderen mochten zijn. Met hun kinderlijk vragen: wat is dat, wat betekent dat? Juist hier ligt een geweldige kans voor de geloofsopvoeding. Kinderen kunnen, vragenderwijs leren geloven.

In Jozua 4 bijv. lezen we over de stenen bij Gilgal: „Wanneer uw kinderen later (aan vader) vragen: Wat hebben deze stenen voor ú te betekenen? dan zult gij zeggen: Dat de wateren van den Jordan afgesneden werden voor de ark van het verbond des HEREN...”.

Weer die vraag van het kind niet alleen naar kennis, maar ook naar het gelóóf van z'n vader: wat betekenen deze stenen voor u? (Verg. Joz. 4:21). Zoals bij het Pascha: wat betekent deze dienst voor ú, vader?

In Psalm 78 vinden we dan ook de richting en bedoeling van het onderwijs aan de kinderen duidelijk verwoord: „opdat het volgende geslacht die zou kennen, de kinderen, die geboren zouden worden, dat zij zouden opstaan om ze te vertellen aan hun kinderen, opdat die hun vertrouwen op God zouden stellen” (Verg. Ps. 78:3-7).

Kinderen die vragen worden overgeslagen, is het gezegde. Maar dat zou ten aanzien van de avondmaalsviering weleens pijnlijk juist opgemerkt kunnen zijn. Zo is de praktijk vaak. Dat de kinderen met hun vragen over het hoofd worden gezien.

Terwijl dát wat de kinderen betreft nota bene het eigene was van de Paschaviering en het dus behoort te zijn rond de maaltijd des Heren. Kinderen rekken zich uit hun bank om te zien wat daar vóór in de kerk aan die lange witte tafel gebeurt. Ze denken: waarom krijgen ze nu brood en een slokje wijn? zou dat lekker zijn? neemt moeder een flinke teug? en wat zegt de dominee nou precies? Kinderen vragen. Ik zou willen pleiten voor méér opzettelijk en direkt onderwijs aan de kinderen in verband met heilig avondmaal. In het laatste artikel wil ik proberen daar praktische vorm aan te geven.

(slot volgt)

In de komende nummers (o.a.):

- M.R. v.d. Berg, Vragen van toen – vragen van nu
- M.R. v.d. Berg, Brutaal geloof
- M.R. v.d. Berg, Zoeken en gevonden worden
- M.R. v.d. Berg, Sabbat en zondag
- F.H. Blokhuis, Jeugd op de kerkeraad-sagenda
- D. Holwerda, Johannes over Johannes
- G. de Lange, Verlangen naar een opwekking
- J.M. Louwerse, Tussen Evangelischen
- A. Troost, Over Dooyeweerd, 1894-1994
- M. Vrijmoeth-de Jong, Ik geloof
- B. Wielenga, En laat jonge weduwen trouwen
- H. Wierenga, Levensbeëindigend handelen bij pasgeborenen

F. Gerkema, Groningen

Apostolische wijsheid (2)

In Opbouw van twee weken terug pleitte ik, met in gedachten het rapport 'vrouw en diakenambt' en een enkele reactie op dat rapport, voor een minder massieve omgang met de brieven van het Nieuwe Testament. Brieven hebben hun eigen aard en karakter en vragen dan ook om een eigen benadering. Dat is in algemene zin zo en de brieven van het Nieuwe Testament zijn geen uitzondering op die regel. Het past ons die bijzondere geschriften, die zo vurig getuigen van onze Here Jezus Christus, te lezen met een gelovig hart, in hartelijke liefde voor het evangelie. Maar we moeten oppassen dat we (sommige gedeelten uit) de brieven van de apostelen niet doodknuffelen.

Zwaarwichtig

Juist dat gevoel krijg ik bij de redeneringen, die van twee kanten worden opgezet in de discussies rond de vrouw in het ambt. Waarbij ik me afvraag of het wel in overeenstemming met het karakter van de brieven is, om briefpassages vol concrete aanwijzingen, zo zwaarwichtig te benaderen? Alsof in de aanwijzingen aan b.v. de gemeente van Corinthe de lijnen voor de kerk van alle tijden en plaatsen zijn uitgezet. Zodat wij voor de taak zouden staan om die aanwijzingen minitueus te doorvorsen. Om er langs die weg van speuren en combineren achter te komen of er ergens tussen de paulinische regels door misschien nog een diakones of vrouwelijke diaken wil opstaan. In vol ornaat, zoals het rapport de vrouwelijke diaken voor ons neerzet of als een sobere aangeklede diakones, waar de vrijgemaakte hoogleraar Van Bruggen mee aankomt.

Je krijgt dan het gezoek naar uitspraken van de apostel, die ons vrijmoedigheid zouden kunnen geven om de deur naar een vrouwelijk diaken of ouderling open te zetten. Of je wordt (met spijt?) gestijfd in de gedachte, dat die deur maar beter dubbel in het slot kan – voor de zekerheid.

Diep in het hart

Wat een apart gewroet en getrek van twee kanten, als je het een beetje van de zijlijn beziet. Apart, want ik schat in, dat vrijwel iedereen, die op de voorlopig-beslissende landelijke vergadering aanwezig was, het diep in zijn hart helemaal niet zo gek zou vinden, wanneer ook vrouwen in onze kerken ouderling, diaken of predikant zouden zijn. Zodat het in de kerk weer wat zou gaan lijken op de manier waarop we thuis en in de samenleving al een generatie lang met elkaar omgaan. Man en vrouw als partners en collega's, inzetbaar ongeacht het geslacht, over en weer gesteld in verantwoordelijkheid en bevoegdheid tot beslissing. Het bevalt ons thuis en elders toch goed en komt het ons niet rechtvaardig voor?

Zit ik er ver naast als ik zeg, dat niet zozeer het eigen gevoelen, maar de aanwijzingen van Paulus ons voorals-

nog weerhouden van de stap om het op zondag net zo te doen als in de week.

Die lenige Paulus

Uit wat ik twee weken geleden schreef, hebt u wel begrepen, dat ik gezien de aard van de brieven, niet veel zie in zo'n stijfgelezen lezing van de apostolische epistels. Daar komt bij, dat ik het ook niet in de geest van de schrijver van deze brieven vind. De apostel zit daarvoor veel te soepel in zijn vel. Denk maar aan Paulus, die ergens (in 1 Corinthe 9) zegt dat hij ten behoeve van de verkondiging van Christus de joden een jood is geworden, de heidenen een heiden, de zwakken een zwakke. Met maar één doel: om ze te winnen voor Christus. Ongehoord, zoals je hier een jood, weggeroepen van onder de wet, hoort zeggen dat hij de heidenen een heiden is geworden! Dat vind ik één van de grote wonderen van de apostolische tijd. Wat een grenzen worden hier overschreden! Bij mensen onmogelijk, maar mogelijk gemaakt door God in Christus. Met als levend voorbeeld de apostel Paulus, die zich ontpopte van een geharnast Farizeër tot een acrobatisch evangelieverkondiger in dienst van Christus. Is het voorstelbaar, dat iemand die in de kracht van het evangelie zulke grenzen heeft overschreden, vervolgens de kerk van alle tijden en plaatsen zou binden aan aanwijzingen, die hij bij gelegenheid meegaf aan gemeentes en medestrijders in het geloof?

Alles is geoorloofd, maar ...

Ik dacht ook aan de soepele kernwoorden van de Paulus, waarin hij laat zien wat christelijke vrijheid is. Zo lees je in 1 Corinthe 10:23: Alles is geoorloofd (confronteer dat eens met het voortdurende 'is het geoorloofd' waar je Jezus in zijn ontmoetingen met Farizeeën tegenaan ziet lopen). Maar Paulus zegt: alles is geoorloofd. Daarmee zet hij ons persoonlijk en gemeentelijk in de grootst mogelijke vrijheid, die denkbaar is. Vrijheid, die alleen gebonden is aan Christus, zodat we ootmoedig lettend op Hem, in alle vrijheid beamen: maar niet alles bouwt op. Met het eerste stelt de apostel ons in de vrijheid van Christus, rechtstreeks vanuit de kern van het evangelie, dat Christus ons heeft vrijgemaakt. Met het tweede geeft hij ons de volle verantwoordelijkheid om met die vrijheid zo om te gaan, dat Gods Rijk er door gebouwd wordt. Daarbij kan het toch niet anders zijn dan dat we de handen vrij hebben om adequaat te kunnen reageren op de omstandigheden, waarin we persoonlijk en als gemeente in terecht komen.

Vrucht en boom

Ook met een ander beeld (naast dat van het bouwen) kan ik in dit verband

wel wat. Dat is het plaatje van het groeien; van de boom en zijn vruchten, waar Jezus in de evangeliën meer dan eens mee komt. Je hoort de Meester zeggen: Iedere goede boom brengt goede vruchten voort en iedere slechte boom geeft slechte vrucht. Daarmee zijn profeten te checken, zegt Jezus, maar dit woord heeft natuurlijk een bredere werking. Het is een woord, dat ons in de omgang met anderen (in het bijzonder binnen de gemeente) wil bewaren voor een haastig oordeel zonder de vrucht af te wachten – van woorden en daden, maatregelen en besluiten.

In sommige gevallen hoef je daar ook niet op te wachten, omdat het hart van het evangelie van Jezus Christus in het geding is. Maar op veel momenten in het persoonlijk en gemeentelijk leven is het een woord dat ons geduldig bij de grote lijn van het evangelie houdt.

Deze toetssteen van boom en vrucht is m.i. ook bruikbaar bij de inrichting van het gemeentelijk leven, het herverdelingen van de taken en verantwoordelijkheden van mannen en vrouwen van de gemeente. Vraag maar eens naar de vrucht! In Groningen kunnen we onverdeeld positief zijn over het werk van vrouwelijke ouderlingen en diakenen. Menigeen, die zich aarzelend onder de vrouwelijke bearbeiding stelde, is juist door de vrucht van dat werk gewonnen voor die gemeentelijke her-schikking van taken en verantwoordelijkheden.

Vijftien jaar

Het trof me bij de herlezing van de ND-recensie van het rapport uit de pen van ds. E.A. de Boer, hoeveel man-uren (ik kan het nu nog zeggen) alleen al in onze kerken besteed zijn aan de kwestie van de vrouw in het ambt. Gedurende de vijftien jaar moeten dat er vele zijn! En inderdaad heb ik het dan niet eens over andere kerken, de grote en de kleine, want dan is een eeuw nog te kort om de uren te bevatten.

Terwijl we allemaal wel eens bezig zouden willen met belangrijker zaken. Samen zoeken naar openingen bij de post-moderne mens, om bij hem of haar met de boodschap van Jezus Christus binnen te kunnen komen. Of sterker nog, zo bezig te zijn, dat we zelf weer frontaal geraakt worden door de kracht van het evangelie.

Twee lesperiodes in Bangui en één in Calcutta hebben mijn kijk op de kerk danig veranderd. Wat een kansen zijn er om met hart van het evangelie van Jezus Christus in de weer te gaan! Ik herken het bij anderen. Als ik Aad Kamsteeg lees. Of laatst Bram Krol hoorde over 'Ik zag God in de Himalaya' en zijn interviewer Pieter van Kampen, die uit hetzelfde hout gesneden is.

Die impulsen van buiten, hebben me

tot de vraag gebracht, of we ons als kerken van de twintigste eeuw zo moeten laten bezig houden met zulke detailkwesties in het licht van het grote en bevrijdende evangelie. Versterkt door de overweging, dat we ons in de kerkelijke praktijk niet moeten baseren op minitieuze en speculatieve exegetische en historische studies ... van apostolische brieven. Dat bindt onze handen in plaats van dat het ons de bevrijdende armslag geeft, die we als kerken van de (bijna één en) twintigste eeuw zo nodig hebben. Vanwege de verkondiging van het evangelie van Jezus Christus.

De gebukte

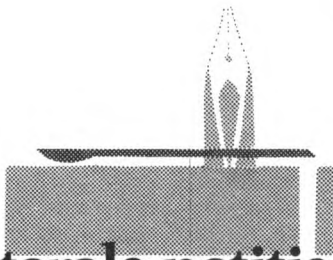
Gebukt op weg gegaan,
in ketenen geklonken,
in zwakheid weggezonden,
kwam ze gebogen aan.

Daar werd ze opgericht.
De hellekracht ontheven,
heeft ze daar opgeheven
haar opgewekt gezicht.

Achttien jaar gekromd
en nu eindelijk ontloken.
De onmacht is verbroken,
de satan staat verstomd.

Verstomd zijn ook de vragen:
is dit de plaats, de tijd?
Eén is er die bevrijdt:
de Heer van alle dagen.

Jeannette

Pastorale notitie

J.M.Smelik, Nieuwegein

Gebed voor chronisch zieken

Kent u het F.D. Roosevelthuis?

Het ligt verscholen in de bossen van "Hydepark", tussen Driebergen en Doorn.

Een prachtig vakantiecentrum voor mensen met een handicap of een – vaak chronische – ziekte.

Wanneer ze om medische of sociale redenen niet (meer) zelfstandig vakantie kunnen vieren, biedt het Roosevelthuis hun de mogelijkheid van een aangepaste vakantieweek.

Het centrum is ook geschikt voor (echt) paren waarvan een van beiden in een verzorgings- of verpleeghuis is opgenomen.

Veel van deze vakantieweken worden georganiseerd door lokale of regionale werkgroepen, die een nauwe band hebben met de diakonie van Hervormde en Gereformeerde kerken.

Zou het ook niet iets voor de diakonie van Nederlands Gereformeerde kerken zijn om in te participeren?

Onlangs was ik er om tijdens zo'n week pastorale begeleiding te bieden.

Deze week was niet door een diakonie georganiseerd, maar door de Werkgroep Lotgenotencontact van de Multiple Sclerose Vereniging Nederland.

Er waren ongeveer 45 oudere en jongere mensen, die allen sinds langere of kortere tijd aan MS lijden.

Sommigen nog mobiel, de meesten aan rolstoel gebonden.

Er waren enkelen bij, die bijna alle da-

gelijks terugkerende handelingen nog zelfstandig konden verrichten.

Anderen konden nauwelijks nog bewegen en waren totaal afhankelijk van hulp.

Aangrijpend om mee te maken.

Ook ontroerend om te zien, met hoeveel liefde en toewijding de vrijwilligers zorg verleenden.

Wat ga je tijdens zo'n week intensief met elkaar om!

Op zondagmorgen was er een bezinningsamenkomst.

Aansluitend bij Richard Bach's film over Jonathan Zeemeeuw, waarnaar we de avond daarvoor hadden gekeken, las ik een gedeelte voor uit Mozes' zwanenzang uit Deuteronomium 32.

Daarin wordt Gods zorg voor Zijn volk vergeleken met die van een andere vogel: een arend of adelaar, die zijn jongen uit de veilige beslotenheid van het nest jaagt om hen te leren hun vleugels uit te slaan.

De HERE God wil, dat we ons niet bij de bestaande situatie neerleggen, maar ons uitstrekken naar onze bestemming. Groeien naar de innerlijke vrijheid van het "ik mag er – zeker in de visie van God – zijn!"

Maar lopen die jongen, wanneer ze het nest uitgewerkt worden, dan niet te grote risico's?

Als ze nu eens van vermoeidheid naar beneden tuimelen en te pletter vallen?

Je moet het allemaal maar kunnen!

Kunnen volhouden!

Maar gelukkig: de arend blijft klapwiekend boven zo'n jong vliegen en neemt hem als hij moe wordt op zijn vleugels en draagt hem verder.

We hebben een God, Die het voor ons opneemt. Ons opneemt wanneer wij aan het eind van onze krachten zijn en niet meer vooruit kunnen.

We behoeven het niet allemaal in ons eentje en op eigen kracht te klaren.

Meer dan wij vaak beseffen is die grote Ander ons nabij, ook in wat anderen voor ons doen.

Dat was juist iets, dat we tijdens die week konden ervaren.

Tijdens de samenkomst las iemand, die zelf al jaren MS heeft, een gedicht voor.

Met zijn toestemming geef ik het hier tenslotte weer.

Als je chronisch ziek bent
ga je leven intenser ervaren.
Onrust en ongenoegen moeten bedaren
om om te gaan met wat jou treft.

Sta toe dat je dat erkent,
kijk naar jezelf totdat je 't beseft.
Kijk om je heen en vind keer op keer
je zegeningen, tel ze, ja tel ze een voor een,
en tel ze telkens, telkens weer.

Als je chronisch ziek bent
kun je niet meer zoals gewend – dat is al
gauw gebleken en word je soms heel
anders toch bekeken.
Blijf dan van jouw veranderde leven
de enige en eigen dirigent,
dan zul je aanvaarding ook om je heen beleven
Kijk om je heen, zie er niet op neer,
maar tel je zegeningen, tel ze, ja tel ze
een voor een
en tel ze telkens, telkens weer.

Als je chronisch ziek bent
waak dan voor een schuldgevoel om
alles wat nu niet meer gaat
en neem je leven zoals het nu eenmaal staat,
en met alles, daaraan onoverkomelijk gepaard.
Dat schuldgevoel is slechts inherent
aan jouw misplaatst idee over hoe je je
eigen leven ervaart.
Kijk om je heen, aarzel nu niet meer,
tel je zegeningen, tel ze, ja tel ze een voor een
en tel ze telkens, telkens weer.

Als je chronisch ziek bent
ga je liefde om je heen pas intensief beleven.
Dan eerst is het je vrijuit gegeven
met een heerlijke zekerheid te ervaren
dat niets belangrijker zaken kent
dan de liefde, ja, de liefde brengt je tot bedaren.
Kijk om je heen en vind ook onze lieve Heer.
Tel je zegeningen, tel ze, ja tel ze een
voor een
en tel ze telkens, telkens weer.

Martin Lieberwerth, Velp.

Johan Klein, Rijswijk

Waarom een reformatorisch liedboek? (2 slot)

De vorige keer beloofde ik dat ik nader zou ingaan op het tweede, 'veelszins betere deel' van de reactie van Klaas Holwerda en Henk Willigenburg. Ik spring er maar meteen middenin. Ik heb niet gesuggereerd dat het Liedboek-2000 'eerdaags ter perse gaat', maar ik heb geschreven dat we het vóór moeten zijn. Of het nieuwe liedboek er komt in 2000, in 2006 (jaartal door mij genoemd) of pas in 2025, is niet wezenlijk relevant: we moeten niet wachten tot het te laat is, maar zèlf aan het werk gaan. Ook voor de totstandkoming van een reformatorische gezangenbundel moeten we denken in termen van zo'n jaar of vijftien. Hoe langer het Liedboek-2000 op zich laat wachten, hoe beter: laten we die tijd vooral goed besteden.

Patroon

In mijn artikelenreeks over Liedboek-2000 ging het me niet om het beschrijven van incidenten, maar van tendensen. Ik heb niet willekeurig wat liederen besproken die toevallig niet geschikt zijn voor een gereformeerde eredienst – ik heb de lezer willen ontdekken aan een samenhang, aan een patroon. Dat patroon heb ik aangeduid met de term 'horizontalisme'. Daar zit ongetwijfeld iets van een vereenvoudiging in, maar door die vereenvoudiging kon ik dingen helder maken die anders in het vage waren gebleven. Bewust heb ik niet geschreven over barthiaanse invloeden op de Liedboekdichters, op de zichtbare sporen van Van der Leeuw's sacramentstheologie in 'Zingend geloven', op de sterke invloed van Heeroma's taaltheologie, op de taalmystiek die verwant is aan de Vijftigers (experimentelen). Ik weet niet hoeveel de lezer kan hebben, en ook niet hoeveel ik zelf kan uitleggen. Ik heb niet willen suggereren dat het profiel van een nog te vormen Liedboek-2000 zich zondermeer laat aflezen aan de inhoud van de bundeltjes 'Zingend geloven' en de verzamelde dichtwerken van Huub Oosterhuis. Wèl heb ik willen signaleren dat wat er vandaag de dag uit de 'grotere' kerken aan liederen op ons afkomt, op geen enkele manier bemoedigend is, maar verontrustend. De bronnen zijn vertroebeld: voor de liederen die uit die bronnen opwellen, moeten we de sluizen gaan sluiten. Niet voor elk lied, maar er moeten sluiswachters zijn op Sions kade. Het artikel over Huub Oosterhuis heb ik ingevoegd, omdat het me begon op te vallen hoe populair zijn liederen – ook onder ons! – aan het worden zijn. Dat rechtvaardigt de veronderstelling dat een Liedboek-2000 een en ander van hem in huis zal hebben, maar ook buiten het 'probleem' van Liedboek-2000 om is een waarschuwing voor deze liederen op z'n plaats. Tegelijk greep ik zijn oeuvre aan om aan de hand daarvan een veel breder verschijnsel in kaart te brengen:

het horizontalisme, dat God projecteert tegen onze eigen menselijke hemel.

Het betere deel?

Terecht schrijven Holwerda en Willigenburg in hun reactie dat de inhoud van de bundeltjes 'Zingend geloven' geen blauwdruk laat zien van een te vormen Liedboek-2000; het is slechts materiaal om te beproeven (dat laatste heb ik dan ook proberen te doen). Ook het Liedboek voor de kerken uit 1973 bevatte uiteindelijk maar een deel – en veelal het betere deel – van wat op dat moment aan liederen voorhanden was, zeggen de schrijvers uit Culemborg. Met andere woorden: ook uit de bundeltjes 'Zingend geloven' zal uiteindelijk slechts een deel – en naar zij hopen het betere deel – zijn weg vinden naar het nieuwe liedboek van de Verenigde Protestantse Kerk. De schrijvers zien hier m.i. een belangrijk punt over het hoofd. Bij de vorming van het Liedboek-1973 was dat 'betere deel' ruimschoots voorradig: er waren vele gezangen uit de schat van de Kerk der eeuwen onder het stof vandaan gehaald en opnieuw of voor het eerst vertaald, er was een groot aantal nieuwe liederen gedicht van een heldere poëtische structuur. Dat 'betere deel' ben ik echter in de bundeltjes 'Zingend geloven' niet tegengekomen. Ik kan in deze bundeltjes vrijwel geen liederen ontdekken die verrijkend zouden zijn voor een gereformeerde eredienst, wel veel verzen die onze eredienst zouden verzwakken, zowel door hun taal als door hun inhoud. En dat betekent nogal wat, als je bedenkt dat deze bundeltjes zijn samengesteld met het oogmerk als reservoir te dienen waaruit bij de vorming van een Liedboek-2000 kan worden geput. Dat zegt toch wel iets van de situatie op lied-gebied in de kerken die zo'n nieuwe gezangenbundel op het oog hebben. Natuurlijk zijn er wel uitzonderingen. Zo zou ik graag in een kerkdienst Schulte Nordholt's berijming van Jesaja 11 willen zingen: *De wortel bloeit, de stam loopt uit* (deeltje 2, gez. 159) en bij een begrafenis het lied van Ds. H. de Jong (deeltje 3, gez. 55) dat eindigt met de woorden: *Straks roept de Here Christus tot zijn bruid: liefste, kom uit!* Maar dat is niet voldoende om een nieuwe gezangenbundel van de 'grotere' kerken hoopvol tegemoet te zien. Het enige bemoedigende wat ik uit die kerken op ons af zie komen, is het werk van Ds. A.F. Troost. Maar het betere, Schriftuurlijker, deel van zijn oeuvre tref ik nu juist niet in 'Zingend geloven' aan, maar in *Uit aller mond en Schriftberijmingen*, twee bundels die uit rechtzinnig-gereformeerde kringen voortkomen. Reden te meer om via een reformatorische gezangenbundel dit werk voor

gemeentezang toegankelijk te maken. Van een Liedboek-2000 valt op dit punt weinig te verwachten. Ik weet het: 'Zingend geloven' is niet de enige bron waaruit men zal putten. Maar ik heb de indruk dat de inhoud van 'Zingend geloven' nog rooskleurig is vergeleken bij de meeste andere gezangenbundels die in de boezem van de 'grotere' kerken ontstaan. Ik had natuurlijk ook uit *Eva's lied* kunnen citeren, dat zou pas echt 'suggestief' zijn geweest. Bij die bundel steekt 'Zingend geloven', waar men behoefte heeft aan 'vrouwen-liederen, maar geen feministische', ongetwijfeld gunstig af. Wat er uiteindelijk uit de bus zal komen – ergens in de eerste decennia van de komende eeuw – zal een bundel voor-elk-wat-wils zijn. Op zo'n bundel zit ik niet te wachten; u wel? Terecht stellen Holwerda en Willigenburg dat ook het huidige Liedboek behoort tot het reservoir waaruit men zal putten bij de vorming van de nieuwe gezangenbundel. Maar juist de selectie uit de liederenschat der eeuwen vertrouw ik aan deze kerken niet (meer) toe; dat werk zullen we zèlf moeten doen. Er waaien té veel winden, er waren té veel dwaalgeesten rond. Waar is 'de pijn en het verdriet' daarover, vragen de Culemborgse schrijvers zich af. Het schrijven van dit soort artikelen doet pijn, er zit iets zeer oncollegiaals in. Verdriet heb ik vooral vanwege de omstandigheid dat zoveel gedachtengoed uit de 'grotere' kerken onbeproefd onze gemeenten binnenkomt. Dat grijpt me soms naar de keel. Wij hoeven geen illusies te koesteren dat we, door enkele waarnemers naar de ISK te sturen de 'grotere' kerken op hun wegen kunnen laten 'terugkeren'. Wel kunnen we met het werk aan een Reformatorisch Liedboek een bijdrage leveren aan het 'versterken van wat nog óver is en dreigt te sterven' (Openb. 3:2). Dat is het 'betere deel' waar ik voor kies.

Horizontalisme

Graag was ik nog wat dieper ingegaan op de horizontalistische tendens die in 'Zingend geloven' zo duidelijk aanwezig is, maar de ruimte daarvoor ontbreekt. Misschien kan ik het verschijnsel het beste typeren door twee versregels van Sytze de Vries aan te halen (deeltje 3, gez. 59:6): *Waar wordt geleefd met open hand / is Mijn beloofde land*. Of met twee regels van Schulte Nordholt in het Liedboek (gez. 280:3), die de regels *Feed the faint and hungry heathen / with the richness of thy Word* (Voed de zwakke en hongerige heiden met de rijkdom van uw Woord) 'vertaalt door: *Kroon de menselijke dromen / met uw koninkrijk op aard*. Gaat het de oorspronkelijke dichter, Henry Holland, om de prediking van het evangelie, bij

Schulte gaat het om de menselijke 'droom van gerechtigheid'. Overigens worstel ik met deze materie. Er is bij ons, klassiek-gereformeerden (laat ik maar eens dicht bij huis blijven), op dit punt een tekort. Soms lijkt het er bij ons op of 'genade alleen' geen 'leven voor de gerechtigheid' teweegbrengt, maar verbodig maakt. Terug naar de Psalmen!

Dichterlijkheid

„Wat we bij Klein evenwel te zeer missen, is het besef dat het poëtische met de Schriften zelf gegeven is – en waarachtig niet alleen in het boek der Psalmen. Aan dat gegeven kunnen wij toch niet dan tot onze schade voorbijgaan?” schrijven Holwerda en Willigenburg. Hier wordt de discussie m.i. wel héél erg versimpeld. Alsof ik een dichter ben die een aktie tegen het dichten is begonnen! Het is juist de poëtische taal van de Schriften, met name van Job en Jesaja, geweest die mij tot het dichten van geestelijke liederen geïnspireerd heeft. Ik deel niet de opvatting van Hasper dat Psalmberijmingen geen gedichten mogen zijn, maar slechts 'rijmend proza'. Al deel ik zijn voorliefde voor eenvoud in het lied van de gemeente. Evenmin ben ik het eens met de berijmers van Psalter 1980 die meenden dat de tekst van de Schrift in het passen en meten zo letterlijk mogelijk binnen de engte van het couplet moet worden gewrongen. Al begrijp ik iets van hun passie voor een 'Schriftgetrouwe' berijming: bij hen was 'Schriftgetrouw' te zeer synoniem met 'tekstgetrouw'.

Dichterlijkheid is niet een soort (literaire) franje die aardig is als toegift, maar in wezen niet belangrijk wanneer de inhoud maar 'Schriftuurlijk' is – nee, dichterlijke zeggingskracht is datgene wat een lied tot een *lied* maakt. De Schriften brachten ons de waarheid niet *sec*, maar in een verscheidenheid aan literaire vormen en een grote rijkdom aan beelden. Inderdaad kunnen we 'niet dan tot onze schade daaraan voorbijgaan'.

Maar in de Schrift dienen beeldgebruik en andere literaire figuren (b.v. parallelisme in de Psalmen) om te *verhelderen*, niet om *ondoorzichtig* en *ongrijpbaar* te maken. Jesaja en de Psalm dichters spelen inderdaad hun spel met de taal, maar ze *verliezen* zich niet in dat spel. Bij hen is het woord middel, voertuig, om waarheid uit te drukken, geen medium om waarheid te ontdekken. Dat laatste is bij de moderne religieuze dichters wél het geval. Bij hen is de taal geen voertuig meer om – rotsvaste – waarheid *over te dragen*, maar zij menen dat de waarheid *in de taal zelf verscholen* ligt – de taal is het middel geworden om waarheid te *ontdekken*. God is voor hen alleen kenbaar in de 'taal-van-het-verhaal'.

Klaas Heeroma (pseud: Muus Jacobse) drukt zich in zijn boek 'Nader tot een taaltheologie' als volgt uit: „*Geloof in God is geloof in de taal*”. Met zijn geloof in de taal heeft Heeroma zijn tienduizenden verslagen, waaronder tientallen dichters en dichtersessen die met het

Woord van de Levende God op de loop gaan.

De schrijvers uit Culemborg verraden een zekere affiniteit met die moderne 'taalmystiek' wanneer zij spreken van „het geheim dat wij bezingen en waarnaar wij zingend tasten”. *Het geheim waarnaar wij zingend tasten*: je zou er bijna overheen lezen, zó vertrouwd klinkt een dergelijke uitdrukking ons intussen in de oren. Is het een Schriftuurlijke wijze van spreken? Als in het Nieuwe Testament over 'geheim(enis)' wordt gesproken, gaat het vrijwel altijd om een geheimenis dat eeuwenlang *verborgen* is geweest, maar aan ons, die in het laatste der dagen leven, is geopenbaard: aan ons, die Christus hebben leren kennen (1 Kor. 2:7,10). Van de onwetenden zegt Paulus (Hand. 17:27) dat „zij God zouden zoeken, of zij Hem al tastende vinden mochten”, maar van de gelovige christenen zegt Petrus (1 Petri 1:9-12) dat zij „het einddoel van het geloof bereikt hebben, dat is de zaligheid der zielen”, een zaligheid „waar de profeten naar *gezocht en gevorst* hebben” (vs 10), waarin „zelfs engelen *begeerden een blik te slaan*” (vs 12), maar die „ons *verkondigd* is bij monde van hen die ons door Gods Geest het evangelie brachten” (vs 12). Is er dan niets 'mysterieus' aan God? Ja, heel veel – maar Hij is niet (meer) 'het geheim waarnaar wij zingend tasten'. Een hele wereld aan moderne mysterieuze religieuze poëzie spat bij de *verkondiging* van het evangelie als een zeepbel uit elkaar.

Mensverduistering

Veel christenen 'bekeren' zich vandaag tot de 'onzekerheid', tot het 'geheim', tot het 'verhaal' en tot de 'droom', omdat ze zichzelf niet meer kunnen uitleveren aan rotsvaste zekerheden – omdat ze zich niet meer kunnen overgeven aan een Heer die zichtbaar en tastbaar is opgestaan en met wie de getuigen brood en vis hebben gegeten. Het licht van het evangelie is te hel geworden voor hun ogen, de scheidslijn tussen duisternis en licht te scherp. Zij vluchten het schemergebied binnen, het land van de mist en de nevels, waar de contouren vervagen, de contrasten onscherp worden en de vragen de antwoorden overstemmen. Zij geloven in het 'verhaal', niet in het verhaalde, niet in wat er echt gebeurd is en hun grond onder de voeten zou kunnen geven. Ze durven niet afgaan op de getuigen die zeggen dat de Heer zó lijfelij is opgestaan, dat Thomas zijn vinger in zijn wonden kon leggen – maar evenmin kunnen ze geloven dat Hij dood is. Hij wordt een Figuur die ronddwaalt in hun schemergebied en nu en dan iets van zich laat zien, dan hier, dan daar. Van deze generatie christenen is Huub Oosterhuis de meest begaafde vertolker, hij is de dichter van de 'mensverduistering' bij uitstek.

Hoe komt het dat velen met hun hoofd tegen de rots van zekerheid te pletter lopen, terwijl anderen die rots ervaren als vaste grond onder hun voeten? Ik heb beide gekend. Als twee heb ik mij enkele jaren rondgewenteld in het pe-

kelwater van de twijfel; dat maakte een zeer 'integere' indruk. Tot de nacht, nu 17 jaar geleden, dat ik tegen God zei: „Heer, ik vertrouw U op uw Woord – al voel ik er niets van”. Vanaf dat moment begon God zich aan mij de Levende te betonen, die zijn woorden hier en nu al begint waar te maken. De Bijbel bleek geen rots om met je hoofd tegenaan te bonken, maar om met je voeten bovenop te gaan staan en te ontdekken dat die rots niet onder je wegwankelt! Zoals de dichter van Ps. 119 ontdekte (vs 162): „*Zó verheugd ben ik om uw belofte als een mens die een schat heeft bemachtigd*.” Dezelfde dichter kende de worsteling om Gods woorden recht te verstaan (couplet 64 van Psalm 119): *Een smekeling, zo kom ik tot uw troon: leg met uw woord beslag op mijn gedachten opdat ik in het licht der waarheid woon. Laat niet vergeefs mij op uw bijstand wachten. Leer mij uw wet, die goed is, waar en schoon, dan loof ik U bij dagen en bij nachten*.

Vrijmaking

Kenmerkend voor de Vrijmaking was inderdaad „de hernieuwde belangstelling voor en intense omgang met de Schriften”, zoals de Culemborgse predikant schrijft. De grote winst van de 'reformatie van de jaren dertig' was dat mannen als Schilder, Holwerda en Janse weer het *geheel van de Schrift* gingen zien, namelijk als een getuigenis van *Gods doorlopende verbondstrouw tegenover zijn volk*. Het klinkt me bizar in de oren als Holwerda direkt na de hierboven geciteerde opmerking over de Vrijmaking schrijft: „Eenzelfde aandachtige houding in het bevragen en beluisteren van de Schriften is te vinden bij de zeven dichters – bij de een nog meer en weer anders dan bij de ander – die mee hun stempel op het Liedboek gedrukt hebben”, en dan noemt hij de namen van Barnard tot Oosterhuis. Meent Holwerda werkelijk dat de ontdekking van de *heilshistorische lijn in de Schriften* in één lijn ligt met het '*incidentele*' *Schriftgebruik* van dichters als Barnard en Oosterhuis? In het laatste gezang van het Liedboek (491) zingt Huub Oosterhuis: *In flarden hangt uw woord om onze wereld heen*. In het jongste nummer van *Woordwerk* (nr 47, bl 42) schrijft Willem Barnard over de Godsnaam (de Verbondsnaam!) JHWH het volgende: „Als de betekenis van dat logogram ter sprake komt, geldt van oudsher, van zeer oudsher, dat het een vervoegingsvorm is van het woord 'gebeuren', precieser nog: 'voorvallen'. *Het gaat om incidenten in de tijd* (cursivering van mij, JHK). En daar moeten wij het dan mee doen. Daar heeft het vrome volk het mee gedaan. Daar heeft de wanhopige het mee gedaan, die alles om zich heen zich zag ontvallen.” Arme wanhopige die het moet doen met 'incidenten in de tijd', maar zich niet kan vastgrijpen aan Gods on-onderbroken verbondstrouw!

Gelukkig is Barnard in een aantal liederen boven zichzelf uitgestegen: liederen die ik dan ook graag in- en uitadem, zoals gezang 460. Maar als het gaat om het 'bevragen en beluisteren van de

Schriften', is hij een antipool van wijlen professor B. Holwerda. Er loopt geen lijn van A. Janse's *Van de rechtvaardigen* naar de 'theologie der armen' in liederen van Huub Oosterhuis, er gaapt een onoverbrugbare kloof tussen A. Schilder's *Christus in zijn lijden* en Oosterhuis' relatie met 'de mens Jezus van Nazareth'. Als wij als Nederlands Gereformeerden nieuwe wegen willen inslaan, moeten we dat eerlijk zeggen, maar laten we niet proberen de geesten van de 'profeten' op te roepen uit hun graf als getuigen à décharge.

Innigheid en klank

Klaas Holwerda's fijnzinnige Schriftverklaring bij Oosterhuis' gezang 325 vraagt om een rustige en geconcentreerde reactie. Die hoop ik te geven in een apart, kort, artikel (onder de kop: *Welk Jezusbeeld?*), in de luwte na de discussie 'Liedboek-2000 of een Reformatorisch Liedboek?' Want ook buiten dié discussie om is het van het grootste

belang alert te zijn op de *geestelijke inhoud* van liederen die we zingen. Als we meer gaan letten op wát we zingen, wint ons loflied aan 'innigheid en klank' (couplet 62 van Psalm 119):
*Zeven maal daags zeg ik uw goedheid dank,
 rechtvaardig is uw wet en mij ten zegen.
 Dit geeft mijn loflied innigheid en klank.
 Zij die uw wet beminnen, gaan uw wegen.
 Zij wandlen voort in vrede, vrij en frank,
 geen struikelblok, geen onheil houdt hen tegen.*

Bibliografie

K. Heeroma: *Nader tot een taaltheologie*, Bert Bakker 1967.
 Paul Rodenko: *Met twee maten*, bl 97-139 (essay), Bert Bakker 1974.
 J.H. Klein: *Minderheidsrapport aan de L.V. van Dronten 1988*, bijlage, par. 4: 'Het Woord, van wie?'
 Guillaume van der Graft: Over het eerste gedicht van de hondewacht, *Woordwerk* nr 47, bl 40-44.

H. Algra, Den Helder

Informatieboekje 1995

In het voorjaar van 1995 verschijnt bij uitgeverij Buijten & Schipperheijn het 22e Informatieboekje van de Nederlands Gereformeerde kerken. Voor dat boekje vragen we even uw aandacht.

Korrekte informatie

Het Informatieboekje is in de eerste plaats bedoeld – de naam zegt het al – als informatiebron voor leden van de Nederlands Gereformeerde kerken. Waar en wanneer worden kerkdiensten gehouden, is er op zondag crèche, waar woont de predikant, is er ook een jeugdvereniging, wat is het kontaktadres van de diaconie? Dit betekent dat de informatie die wordt verstrekt ook aktueel en nauwkeurig moet zijn. Redakteur en uitgever vragen dan ook ieder jaar aan de kerken om recente en accurate informatie. Binnen enkele weken ontvangen de scriba's van de kerken een formulier waarop de nieuwe gegevens kunnen worden ingevuld. Het is van belang dat de tekst van het (voorgaande) Informatieboekje 1994 betreffende de plaatselijke gemeenten even heel precies wordt nagelopen. Klopt alles nog wel? Een onjuiste vermelding kan immers een jaar lang een verkeerde postbestelling of telefoontjes aan een niet bedoeld adres tot gevolg hebben. Voor 1995 komt hier nog een extra probleem bij: in de loop van het jaar worden de meeste telefoonnummers in Nederland gewijzigd. Met andere woorden: niet alleen het huidige telefoonnummer, ook *het nummer dat in de loop van 1995 zal gaan gelden*, moet vermeld worden in de gegevens in het Informatieboekje.

Kerkelijke statistiek

De kerkelijke statistiek vraagt eveneens om aandacht. De benodigde gegevens uit de plaatselijke kerken worden niet altijd op tijd en ook niet altijd volledig en 'kloppend' ingeleverd. Dit betekent on-

nodig extra werk voor de uitgever. Ook de verschijning van het Informatieboekje kan hierdoor vertraging oplopen. Bovendien maken onjuiste gegevens de verwerking van de statistiek moeilijk en de uitkomsten onbetrouwbaar. Dus: even goed rekenen voor het beste resultaat.

Jaaroverzicht

Tenslotte: de inhoud van het jaaroverzicht. De redakteur is hierbij voor een groot deel afhankelijk van de gegevens die aan de uitgever toegezonden worden. Aan commissies en organisaties die geen gegevens toezenden, zal in de praktijk vaak minder of geen aandacht worden besteed. Het is niet in de eerste plaats de taak van redakteur of uitgever om ervoor te zorgen dat deze informatie beschikbaar is. Dit vraagt dus om een actieve opstelling van de betrokken kerken en organisaties zelf. De redactie houdt zich aanbevolen voor vermelding van bijzondere plaatselijke gebeurtenissen. De ervaring leert namelijk dat de kerken nogal eens terughoudend zijn in het verstrekken van deze informatie. Het is juist het werk in de plaatselijke gemeenten dat een jaaroverzicht tot een kleurrijk geheel kan maken. Daarom opnieuw een tip: hebt u iets bijzonders te vermelden omtrent uw gemeente? Meld het ook aan de uitgever.... Ook foto's zijn welkom (bij voorkeur zwart-wit). Toezending betekent echter niet zondermeer dat een foto ook geplaatst kan worden.

Aan wie?

De gegevens ten behoeve van het Informatieboekje 1995 kunnen worden toegezonden aan de uitgever.

Uitgeverij Buijten & Schipperheijn, Valkenburgerstraat 106, 1011 NA AMSTERDAM. Telefoon: (020)- 6236612

Preekvoorziening

Het wordt hoog tijd om op het ingezonden van Jannie Kleingeld-Lagewaard uit Dordrecht – "Bericht van een preekvoorziening" – te reageren (zie het nummer van 21 okt., pag. 384). In bedoeld ingezonden legt Jannie Kleingeld met recht de vinger bij een foutieve datum in een bericht betreffende de preekvoorziening zoals dat in het nummer van 23 sept. (pag. 351) heeft gestaan. De schuld voor deze fout ligt geheel bij ondergetekende. Daarom mijn excuses aan Jannie Kleingeld en eventuele andere preekvoorzieners, die op grond van het door mij geplaatste bericht meenden tot donderdag 29 sept. te moeten wachten met de jaarlijkse telefoonronde langs een soms lange rij van kandidaatvoorgangers. Het spijt mij dat zij en anderen bij diverse predikanten achter het net visten omdat kollega-preekvoorzieners – zoals bedoeld – al op maandag 26 sept. met hun jaarlijkse ronde waren begonnen. Op deze manier werkt een afgesproken regel inderdaad frustrerend.

De bedoeling van het noemen van een konkrete datum was om de in een vorig jaar gebleken onduidelijkheid ten aanzien van de afgesproken regel weg te nemen. Door het vermelden van een foutieve datum werd die onduidelijkheid echter niet kleiner maar groter!

Uit deze gang van zaken valt – wat mij betreft – ondertussen wel op te maken dat het goed zou zijn om op de komende predikantenkonferentie deze zaak opnieuw te bespreken, ten einde een duidelijkere, niet voor misverstand vatbare, regel af te spreken. Deze regel zou dan vervolgens per brief bij de plaatselijke preekvoorzieners bekend moeten worden gemaakt. Een duidelijkere dan de huidige regel zou bijv. kunnen zijn, dat de preekvoorziening voor het volgende jaar begint op de eerste maandag in de maand oktober in plaats van de wat ingewikkelde regel die in 1993 is afgesproken.

Dit alles met een tweeledig doel: te voorkomen dat preekvoorzieners elkaar opjagen in hun jacht op voorgangers voor de zondagse erediensten en de voorgangers te verlossen van een door deze jacht veroorzaakte maandenlange stroom van telefoontjes.

Hoe dan ook: ik hoop dat Jannie Kleingeld haar moedeloosheid ondertussen heeft overwonnen en met liefde haar – zeker niet altijd dankbare – werk van de preekvoorziening zal continueren.

K. Muller
 (in overleg met A.M. van Leeuwen)

Marjon Busstra, Amersfoort

Vutten of toppen; that's the question

Nieuwe regeling moet niet zelfredzaamheid plaatselijke gemeenten vervangen

APELDOORN – De oudere Nederlands Gereformeerde predikant heeft in ieder geval tot het jaar 2000 de mogelijkheid om te 'vutten' of te 'toppen'. De Landelijke Vergadering zag zich op de zevende zittingsdag nog steeds geconfronteerd met het feit dat het merendeel van de predikanten op oudere leeftijd behoefte heeft aan taakverlichting. Met ingang van 1 januari 1995 zal daarom de zogenaamde TOP-regeling (Taakverlichting Oudere Predikanten) in werking treden. Ondanks het feit dat sommige afgevaardigden het „allemaal een beetje te vlot" vinden gaan of twijfelden aan de capaciteiten van de plaatselijke penningmeesters om f75000 te beheren.

Het verantwoordelijkheidsgevoel ten opzichte van de oudere predikanten woog voor de vergadering uiteindelijk toch zwaarder dan de financiële en praktische haken en ogen. Met een kleine wijziging in het voorstel, werd gekozen voor de taakverlichtingsregeling. Het betekent dat de gemeenten met een predikant van 60 jaar en ouder na overleg met de commissie een bedrag krijgt van maximaal f 75.000 om een vorm van taakverlichting te kunnen financieren. Daarvoor zijn een drietal mogelijkheden door de Commissie voor onderzoek VUT-regeling predikanten op een rijtje gezet: De betrokkenen kunnen kiezen voor een eigen uitwerking van de taakverlichting door bijvoorbeeld de predikant meer vrije zondagen te geven, meer ruil-preekbeurten te laten doen, catechisaties en pastoraal werk uit handen te nemen, enzovoort. Ook behoort een VUT-regeling van maximaal 12 maanden tot de mogelijkheden of een combinatie van beide regelingen. Om dit alles te kunnen financieren, wordt een bijdrage van f 4,50 per ziel per jaar gevraagd. Het is niet de eerste keer dat de ruim veertig afgevaardigden zich over dit onderwerp buigen. In april vond de eerste bespreking van het rapport van de commissie plaats. Onder aanvoering van M. S. Liefhebber uit Eindhoven heeft de commissie de afgelopen drie jaar uitgebreid onderzoek gedaan naar de taakverlichtingsmogelijkheden voor de oudere predikanten. Uit een enquête die de commissie heeft gehouden onder een twintigtal oudere predikanten, bleek dat de behoefte aan taakverlichting op oudere leeftijd groot is.

Prikkel

In het nieuwe voorstel van de commis-

sie dat zaterdag op tafel kwam, kon de meerderheid zich vinden. Wel leefden er nog twijfels en vragen. "Kunnen we blijven voorzien in de pastorale behoefte van de kerken", zo vroeg een verontruste afgevaardigde zich af. Volgens de commissievoorzitter Liefhebber is er echter geen reden voor zorg op dit gebied: "De capaciteit zal niet verminderen, omdat de ingehuurde pastorale werkers eraan toegevoegd worden".

Een andere afgevaardigde vond het allemaal "een beetje te vlot" gaan. "Heeft de commissie onderzocht of het misschien ook op een andere manier opgelost kan worden, door bijvoorbeeld meer vrije zondagen voor de predikant, de catechese door anderen laten doen en meer ruil-preekbeurten? Het verhoogt de zelfwerkzaamheid van een gemeente. Naar mijn idee verdwijnt met de komst van een regeling de prikkel bij de gemeente om nog maar iets te doen. Er is immers een regeling, we betalen ervoor en dan moeten we er ook gebruik van maken", aldus de spreker die blijk gaf van weinig vertrouwen in het eigen verantwoordelijkheidsgevoel van de plaatselijke gemeenten.

Liefhebber beaamde dat er plaatselijk veel gedaan kan worden aan de taakverlichting van predikanten en dat de regeling dat ook niet wil vervangen. De gemeenten moeten ook zelf actief blijven meedenken, zo bleek uit zijn reactie. "De regeling wil aanvullend zijn. De enquête laat een duidelijke behoefte zien en we kunnen dat nu met elkaar regelen, zodat zowel de gemeente als de predikant er ruimhartig gebruik van kunnen maken", aldus Liefhebber.

Hoe de uitwerking in de praktijk gestalte krijgt, zal door de commissie in een apart reglement op een rijtje worden gezet.

Zondagsheiliging

De agenda van de zevende zitting was een vergaarbak van onderwerpen. Behalve de VUT-regeling kwam onder andere ook het rapport van de Commissie voor Contact met de Hoge Overheid aan bod. De commissie legde de vraag op tafel of ook de Nederlands Gereformeerde kerken af en toe niet iets van zich moeten laten horen richting de overheid. De nieuwe voorzitter van de commissie, prof. mr. J.J. Oostenbrink benadrukte dat de commissie daarbij niet denkt aan het soort uitspraken zoals die wel door de Raad van kerken worden gedaan. "Je moet het wel beperkt houden, maar

soms kan het zinnig zijn om te reageren zoals nu bij de kwestie van de zondagsheiliging".

Volgens Oostenbrink ligt de scheidslijn daar waar de overheid zich met kerkelijke aangelegenheden gaat bemoeien. Anders moet je het aan de politieke partijen en maatschappelijke organisaties overlaten, zo meent hij. De voorzitter erkende dat er dan nog wel de vraag ligt wie dan zou moeten reageren namens het CIO. Overigens nemen ook de Christelijk Gereformeerde kerken deel aan het CIO, het Interkerkelijk Contact in Overheidszaken. Van Vrijgemaakte zijde zijn sinds kort twee waarnemers betrokken bij het onderling overleg.

Ten slotte passeerden ook een aantal financiële onderwerpen de revue, zoals het systeem van de omslagstelsels en de rapporten van de commissies Steunbehoevende Kerken en Steunbehoevende Theologische studenten. De vergadering was kritisch ten opzichte van de geldbesteding van beide laatstgenoemde doelen. Volgens haar moeten criteria duidelijk omschreven zijn en een duidelijke afweging plaatshebben voordat iets wordt toegezegd.

Kalender

van Ned. Geref. bijeenkomsten van meer dan plaatselijk belang.
Opgave: tel. 05130-20476.

1994

- 19 nov. Zendingsnajaarsvergadering Leerdam met samenwerkende kerken
- 19 nov. Landelijke Vergadering Apeldoorn (AKS; Liedboek-2000; RCOB?)
- 24 nov. Najaarsvergadering SEV; Jeruzalemkerk, Utrecht; 19.30 uur
- 10 dec. Landelijke Vergadering Apeldoorn (TSB; Radio en TV)
- 16 dec. Zendingsvergadering Den Haag met steunbiedende kerken
- 14 jan. Landelijke Vergadering Apeldoorn

W. Smouter, Breukelen

Over een breuk en een vuur

Recent zijn twee boekjes verschenen waarin onder meer het kerkelijk conflict van de jaren zestig aan de orde komt. Het eerste is "Een breuk te ver" van A. Kamsteeg, verschenen bij Van den Berg te Kampen voor f 17,50. Het tweede is "Vuur en vlam", onder redactie van R. Kuiper en W. Bouwman, verschenen bij Buijten & Schipperheijn voor f 39,90. De twee boeken zijn heel verschillend, maar liggen ook in elkaars verlengde.

"Vuur en vlam", met als ondertitel "Aspecten van het vrijgemaakt-gereformeerde leven 1944-1969" is een bijzonder boeiend boek, onder meer door de opzet ervan. De zeven auteurs zijn allen historici en bovendien behoren ze tot de generatie die ruim na de Vrijmaking geboren werd, en die de breuk van de jaren zestig geërfd heeft zonder er persoonlijk aan meegewerkt te hebben. De beste recensie ervan staat in het boek zelf, in de vorm van een "Terugblik" door prof. dr A.Th. van Deursen. Ik neem er de volgende passage uit over: "Het is een eigenaardigheid van kerkelijke conflicten, dat na verloop van tijd het kleine beter zichtbaar blijft dan het grote. Het kleine wekt nog altijd ergernis, en de grote woorden klinken nu hol en leeg. Zo is het mij bij het lezen van dit boek meer dan eens vergaan. Tot op zekere hoogte moet dat ook zo zijn. Dat is de zuiverende invloed van de tijd, die de dubbelzinnige beweegredenen ontmaskert. Maar juist in de kerk is de kwaliteit van onze motieven dikwijls van hoger gehalte dan die van onze verrichtingen. Of om het simpeler te zeggen, we maken onze eigen mooie woorden zo moeilijk waar. En toch zijn ze er, die nobele bedoelingen, niet door geldingsdrang of regelzucht ingegeven, maar door de liefde voor de gemeente Gods" (pag. 255v).

Grote woorden en kleine kwesties

Deze woorden lijken me onmisbaar om het boek met vrucht te lezen. Verschillende kwesties, die sinds de Vrijmaking geleidelijk aan naar de breuk toegevoerd hebben, komen minutieus aan de orde. Ik denk aan de redactiewisseling binnen De Reformatie en het ontstaan van Opbouw, aan het conflict rond ds. A. van der Ziel en aan de studie over kerk, kerkverband en de Open Brief. Ik denk dat niet alleen Ned. Gereformeerden, maar ook Vrijgemaakten niet blij worden van de beschreven discussies. Je ziet daarin heel duidelijk wat Van Deursen noemde "het kleine". Bijvoorbeeld in de chicanes tussen de uitgever van De Reformatie en de redactie van het blad. De zaak zou uiterst simpel liggen, wanneer je alleen een oordeel hoefde te hebben over de vreselijke manier waarop het eigen gelijk in die dagen werd behaald. Toch is er meer. Wie goed leest, proeft wel degelijk ook wat Van Deursen "het grote" noemde. De grote woorden, zeker, maar ook de

nobele bedoelingen. Je proeft de paniek die er heerste na het overlijden van Schilder en Holwerda, en de oprechte vrees dat al het goede dat opgebouwd was, weer verloren zou gaan. Daarom hunkerde men naar duidelijke leiding, naar een krachtdadige opbouw van het gereformeerde leven, waarbij een blad als De Reformatie voorop moest gaan. Als wij erop terug kijken, dan vinden we dat deze drang tot leiding wel erg ver ging. Daar zullen we niet naar terugverlangen. Maar om het verleden fair te beoordelen, moeten we ook beseffen dat het wel om echte vragen ging: om de vraag hoe je (in de woelige jaren zestig!) bij Gods woord bewaard bleef. Intussen is het beangstigend om te zien, dat het in elk besproken aspect van het vrijgemaakte leven regelrecht op de breuk aan ging. Eigenlijk verwacht je op grond van de ondertitel dat het boek gaat over een periode van opbouw tussen twee breuken (1944 en 1969) in, maar ik lees niks anders dan dreiging en geweld, alsof het de nadagen van het tienstammen-rijk zijn. Zou dat nou een vertekening achteraf zijn, of was de kerkelijke wereld echt zo? Te vrezen valt dat er mensen zijn die zich alleen maar een prachtige tijd van opbouw herinneren, waarbij in de marge wat vuiltjes vielen weg te werken. Terwijl anderen (die vuiltjes zelf) zich inderdaad vanaf het begin een situatie van vuur en vlam herinneren.

Psychologisch begrijpelijk

Verhelderend vond ik het eerste artikel, "Vrijmaking of wederkeer", van de hand van dr. R. Kuiper. Het is een overzicht van de beschreven periode en gaat dus onder meer over de tijd van opbouw van vlak na de Vrijmaking. Hoe in het aller-eerste begin er echt geen vreugde geweest is over de noodzaak van de Vrijmaking, maar hoe de bittere ervaringen van schorsingen diepe wonden sloegen, zodat er op een gegeven moment geen denken meer was aan gesprekken met "de synodalen". Ik deed er trouwens een paar vreemde ontdekkingen over de manier waarop synodalen enerzijds en Vrijgemaakten anderzijds tegen de breuk aankeken. Waar ging het eigenlijk om? Kuiper schrijft: "Terwijl de synodaal-gereformeerden het leergeschied centraal stelden, benadrukte Schilder de zaak van de schorsingen en het kerkrecht" (pag. 16). En hoe beleefde men die schorsingen? "Dooyeweerd (die "synodaal" bleef, W.S.) meende dat de Vrijgemaakten het te sterk stelden, wanneer ze meenden uit het Koninkrijk Gods gestoten te zijn. De schorsingen en afzettingen waren een orde-maatregel die zo gauw mogelijk ongedaan gemaakt moest worden" (pag. 20). En tenslotte lees je over de pogingen die de synodalen deden om de breuk met de Vrijgemaakten te helen, door de vervangings-formule en later door de

terzijdestelling daarvan. De Vrijgemaakten waren hier totaal niet over te spreken en vonden zo'n halve bekering minstens even erg als volharding in het kwaad. Vandaar dat samenspreken met de synodalen in een kwaad daglicht kwam te staan. Psychologisch begrijpelijk, maar was het de hoogste wijsheid?

Rolverdeling gewijzigd

En wat ik nou zo merkwaardig vond aan deze beschrijving, dat is dat ik er precies de situatie van nu, na de scheuring, in herken. Lees voor de synodalen van toen de Vrijgemaakten van nu. En lees voor de Vrijgemaakten van toen de Nederlands Gereformeerden van nu. Als je vraagt wat het eigenlijke punt was bij de scheuring, dan vinden Vrijgemaakten dat het om de leer ging. Die van Telder, die van Oosterhoff, en van anderen waar wij zelf geen flauw idee meer van hebben. Terwijl je van onze kant hoort dat het punt in geding de schorsingen waren en de aantasting van het kerkrecht. Over die schorsingen zelf spreken sommigen van ons nog altijd alsof ze toen buiten het Koninkrijk der hemelen gesteld zijn, terwijl vooraanstaande Vrijgemaakten zeggen dat het om orde-maatregelen ging en dat het nooit de bedoeling geweest is om hen buiten het Koninkrijk te stoten. En dan tenslotte: we beleven op dit moment tijden van bezinning aan de kant van de Vrijgemaakten, waarbij meerderen van de oudere generatie zich kwetsbaar opstellen en zelfs openlijk over schuldbelijdenis op bepaalde punten spreken. Maar welke reacties lees ik daarop? Vaak toch, dat deze erkenningen van schuld nog onder de maat zijn en vooral dat andere Vrijgemaakten nog geen tekenen van inkeer vertonen. En ik weet in onze tijd van een jeugdvereniging die op z'n kop kreeg omdat ze samensprekingen hielden met de vrijgemaakte jeugdvereniging ter plaatse. Opnieuw: psychologisch begrijpelijk, maar is het de hoogste wijsheid? We zijn toch niet veroordeeld om te blijven reageren volgens de patronen van het verleden?

Een breuk te ver

Het boekje van ND-redacteur A. Kamsteeg met bovenstaande titel is beperkter van opzet, maar het is naar zijn inhoud bepaald aangrijpend. De schrijver bespreekt de rol van "De Open Brief tussen Vrijgemaakten en Nederlands Gereformeerden". Het boekje is een hartstochtelijk pleidooi om de Vrijgemaakten op te roepen, concreet schuld te belijden over de manier waarop die Open Brief gebruikt is als middel om predikanten te schorsen en kerken buiten verband te zetten. Kamsteeg wil niet beweren, dat in de jaren zestig geen strijd tegen confessioneel relativisme moest worden gevoerd, noch dat er hier en daar geen hang bestond naar kerkelijk relativisme (pag. 11). Maar hij stelt

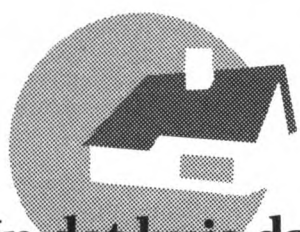
wel, dat het een verkeerde zaak is geweest, dat de Synode van Amersfoort-West slechts één uitleg van de Open Brief wettig verklaarde. En dat er schorsingen en afzettingen plaatsvonden om het enkele feit dat iemand de Open Brief ondertekend had of zelfs maar er geen afstand van wilde nemen. Op een betrokken manier beschrijft Kamsteeg de verziende sfeer van die dagen, gestaafd met omvangrijke noten. Hij vindt dat de meeste bestrijders van de Open Brief te weinig moeite hebben gedaan om zich in te leven in de gedachtenwereld van de auteurs en merkt daarbij op: "dat die auteurs – omgekeerd – hetzelfde hadden moeten doen ten aanzien van hen die grote zorg hadden over confessioneel relativisme, doet daaraan niets af" (pag. 63).

Wie staat er op?

Bij die laatste zin wil ik aanknopen en deze gedachte in breder perspectief plaatsen. Het boekje van Kamsteeg is één uit een hele reeks pogingen van vrijgemaakte zijde om met het verleden voor God en mensen in het reine te komen. Ik zou zo ontzettend graag zien, dat daar van onze kant nu eens royaal en zonder reserves op werd gereageerd. Toen een paar jaar geleden de Synode van de Gereformeerde Kerken een brief met schuldbelijdenis over de Vrijmaking deed uitgaan, toen vonden we de vrijgemaakte reactie maar erg mager. Maar wat doen wij nu zelf? Ja, ik weet het wel: bij de Vrijgemaakten is nog lang niet iedereen aan herbezinning toe en er is dan ook bepaald geen synodale uitspraak in die richting. Maar moeten we daar dan echt op wachten? In het licht van de verschillende vormen van spijt- en schuld-betuiging die we gehoord hebben vind ik het moeilijk te verteren wanneer van onze kant alleen geteld wordt wie er hun mond nog houden.

Velen van ons zijn in de jaren zestig slachtoffer geworden van ellendige procedures. Is dat het enige wat er te zeggen valt? Ik maakte het een paar jaar geleden op een regio-vergadering mee dat een kerk berichtte over contacten met de Vrijgemaakten en dat een collega onmiddellijk reageerde: "je mag wel uitkijken, want als je ze de hand geeft moet je je vingers natellen". Zou die houding (die ik weinig christelijk vind) er destijds aan onze kant helemaal niet geweest zijn? En is er bij ons bezinning geweest over de vraag of er aan onze kant ook onnodige provocatie geweest is?

Deze dingen vraag ik niet omdat ik een program van hereniging duidelijk voor ogen zou zien. Kerkpolitiek heb ik er niet mee voor, alleen al omdat ik denk dat je daar nog minder mee bereikt dan met gewone politiek. Maar er ligt wel een dringend advies van onze Heiland om je met elkaar te verzoenen vóórdat je bij de rechtbank komt. Het lijkt me wijs om daar niet veel langer mee te wachten.

In dat huis daar woont een vrouw

Ytje Veefkind-Eenkhoorn, Krommenie

Vijftig jaar

Op verschillende plaatsen in ons land wordt herdacht, dat vijftig jaar geleden de vrijmaking plaatsvond. Ik denk niet dat er veel Nederlands gereformeerden zijn die daar behoefte aan hebben. Hooguit kunnen wij herdenken dat we vijftig jaar geleden weggestuurd werden.

Op een warm weekend de afgelopen zomer, logeerde ik bij mijn moeder. Meestal ga ik dan bij haar naar de kerk in Zwolle/Berkum. Maar op deze zondag fiets ik naar de pas gerestaureerde Plantagekerk in het centrum van Zwolle. In deze kerk ben ik gedoopt. Als kind dacht ik altijd dat zo de hemel er uit moest zien: allemaal zingende mensen in banken, mooie glimmende lampen en orgelmuziek. Koning David zat alvast met twee engelen bovenop de orgelpijpen.

Ik zoek een plaats op de stoelen, ongeveer op de plek waar ik vroeger met mijn ouders zat. Ik kijk voorzichtig om me heen: de kerk is inderdaad prachtig geworden. Maar het is zo helemaal dezelfde kerk gebleven dat ik me moeiteloos kan indenken weer dat kind te zijn.

De vrijmakingsvergadering vond trouwens niet in deze kerk plaats, maar in de Broerenkerk. Mijn moeder was daar bij. Mijn vader, die op mij moest passen, kon het niet laten om, met baby (mij dus) en al, achter in de kerk te gaan zitten. Daar herinner ik me natuurlijk niets van.

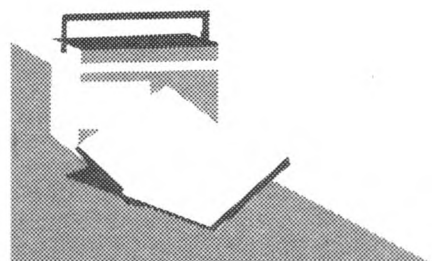
Mijn eerste herinnering is de doopsbediening van een gezin met grote kinderen. Ik vond dat heel vreemd en het maakte me onrustig. Zou dat met mij ook nog moeten gebeuren? Op mijn angstige vraag stelde mijn moeder me gerust. Dat was al gebeurd toen ik pas geboren was. Wat een opluchting! Een ander beeld. De lange witte avondmaalstafel staat klaar. De dominee wacht op de mensen die naar voren komen lopen. Onze nieuwe hoofdonderwijzer komt plechtig aanschrijven. Voor deze gelegenheid heeft hij, evenals de dominee een jacquet aangetrokken. En dan die zondag in maart 1952. Mijn vader heeft tijdelijk het werk van de koster overgenomen. Voor mijn gevoel is het midden in de dienst als hij dwars door de kerk naar de preekstoel loopt en de dominee iets influistert. Even later hoort de gemeente het. Uit Kampen is bericht gekomen dat Professor Schilder plotseling is gestorven. Ik kan

me niet meer herinneren hoe daar op gereageerd werd, maar de verslagenheid moet groot geweest zijn.

Dan zie ik mezelf als tienjarige met mijn vader en oudste broertje op de voorste rij zitten. Het is eerste kerstdag. Mijn pasgeboren broertje (22 december) wordt gedoopt. De zuster, in bruin met een witte schort komt binnen met de baby op de arm. Mijn vader neemt hem van haar over en loopt naar de dominee die bij het doopvont staat te wachten. De dominee schept een enorme hoeveelheid water over het kleine hoofdje heen. Het plenst op de grond die gedurende de rest van de dienst nat blijft. Ook de doopjurk is nat geworden, en de zuster wikkelt zorgzaam het dekentje om de 'drenkeling'. Ik heb het toen bewust heel raar gevonden dat mijn moeder er niet bij was. Het was in die tijd gewoonte, die vroegdoop. Ik herinner mij niet anders dan dat de vaders er alleen stonden met hun kind.

In dat jaar ging ik ook voor het eerst naar catechisatie. Ik vond dat heel spannend. Bij één van die eerste keren vroeg dominee Bremmer mij – het ging over de erfzonde: „Wat denk je, Ytje, zijn pasgeboren kindertjes ook zondig?” En ik, denkend aan mijn lieve broertje in de wieg, zei uit de grond van mijn hart: „Nee dominee”. Daar viel voor hem dus wel iets uit te leggen. Of ik het op dat moment begreep, weet ik niet meer. Maar later bleek dat hij gelijk had.

En nu zit ik hier weer, in deze kerk. Er staat een jonge dominee op de preekstoel. Hij zou Nederlands gereformeerd kunnen zijn. Ik voel me thuis...

Jeugdrubriek

Bij dit jeugdhoeke zijn bij de spreekwoorden de klinkers weggefallen. Kunnen jullie toch ontdekken welke spreekwoorden er worden bedoeld?

1. D.t.l.g.h.m.zw..r.p.d.m..g.
2. ..n.sp..k..n.h.t.w..l.st.k.n.
3. V..rz.cht.g.h..d..s.d.m..d.r.v.n.d.p.rs.l..nk.st.
4. Bl..ff.nd..h.nd.n.b.t.n.n..t.
5. D..h.nd.n..t.d.m..w.n.st.k.n.
6. S..rt.z..kt.s..rt.
7. ..n.zw.l.w.m..kt.n.g.g..n.z.m.r.
8. D..r.k.m.t.d..p..t.d.m..w.
9. ..n.v.ng.r..n.d.p.p.h.bb.n.
10. H..s.m.t.z.n.n..s..n.d.b.t.r.g.v.ll.n.

G. Wijkhuizen-van Vuuren

De oplossing van de vorige maal was: De heerlijkheid des Heren zij tot in eeuwigheid. Vers 31.

Vrouwelijke diaken

Besluit landelijke vergadering

De Landelijke Vergadering van de Nederlands Gereformeerde Kerken heeft verleden week zaterdag het (voorlopige) besluit genomen om de kerken vrij te laten in het roepen van zusters tot de vervulling van het diakenambt. De voorlopigheid van het besluit houdt in, dat de kerken te zijner tijd een beslissing zullen nemen. Dit moet dan gebeuren doordat alle kerken zich laten vertegenwoordigen door een afgevaardigde op een Landelijke Vergadering, die definitief zal beslissen.

Men kan zeggen dat dit de indruk wekt van een zorgvuldige procedure. De 'synode' beslist niet in deze vorm, maar in een bijeenkomst waarin alle kerken rechtstreeks aanwezig zijn. Het Akkoord van Kerkelijk Samenleven (de kerkorde van de Nederlands Gereformeerden) biedt daartoe de mogelijkheid.

In dit geval zou ik liever niet hebben gesproken van een voorlopig besluit. Het karakter van deze 'voorlopigheid' is een beetje dubieus. Men zou kunnen zeggen, dat het besluit van tijdelijke aard is, omdat het mogelijk moet worden geacht, dat een anders samengestelde vergadering een besluit kan nemen dat anders uitpakt.

Het is echter ook niet onmogelijk dat dit besluit in die zin voorlopig is, dat het vooruitloopt op een beslissing die nog genomen moet worden en die deze laatste besluitvorming prejudicieert, d.w.z. een claim legt op de procedure die nog moet komen. Maar die kwestie raakt de procedure en daar is het me nu eigenlijk niet te doen. Diakones wél, presbyteres niet. Iets anders is de inhoud van het besluit. Men kon dit verwachten, gezien en gelezen het rapport dat in de zomer gediend heeft. De teneur van dit rapport was helemaal in de richting van het besluit dat nu genomen is. Er kwam, blijkens het persverslag in het ND tenminste, wel enig bezwaar tegen het Schriftgebruik dat 'levensgevaarlijk' werd genoemd. Maar daarover blijkt toch bij de laatste vergadering niet meer een diepgravende discussie te hebben plaats gehad.

De vergadering stemde er in toe om de onderlinge verhouding van het diaken- en ouderlingenambt, zoals dit in het Akkoord van Kerkelijk Samenle-

ven is geformuleerd, ongewijzigd te laten. Dit komt er op neer, dat er verschil is en blijft tussen de twee ambten, zodat het niet vanzelfsprekend is om vanuit de openstelling van het diakenambt voor de vrouw nu ook te besluiten tot een openstelling van het ambt van ouderling.

Het rapport dat ter vergadering diende kon voor een deel steunen op de uitvoerige studie van prof. J. van Bruggen over de ambten in de apostolische kerk. In deze visie behoren de diakenen niet tot de kerkeraad. Daarmee is de positie van vrouwelijke diakenen in een ander licht gezet. Wanneer men de opvatting huldigt dat de diakenen wél tot de kerkeraad behoren, redeneert men onwillekeurig wat anders over de kwestie. In de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt) heeft men, wat dit betreft de handen wat meer vrij dan in onze eigen kerkelijke situatie. Een voorbeeld daarvan vond ik in een paar artikelen over Diakonesen in het Gereformeerd Kerkblad van Overijssel/Gelderland/Flevoland/Utrecht/Noord-Holland (47e jrg. No 8 en 9) van de hand van ds. P. Groenenberg, die het pleit voerde voor de instelling van een college van diakonesen.

De oplossing die deze predikant biedt, gaat voorbij aan de vraag of de vrouw in het licht van de bijbel een diaken kan zijn. Ds. Groenenberg doet de uitspraak dat de diaken in juridisch opzicht niet bij de kerkeraad behoort, maar in geestelijk opzicht wel. Als een hulpdienst van het diaconaat beschouwt hij dan het college van diakonesen. Zij bieden ondersteuning aan het werk van de diakenen. Ik noem dit voorbeeld, om daarmee aan te geven dat er een constructie mogelijk lijkt, wanneer men de diakenen juridisch beschouwt als niet-behorende tot de kerkeraad. De diakones krijgt daarmee ook, kerkelijk gezien, een andere positie.

Toch hebben de Nederlands Gereformeerde Kerken niet voor deze structuur gekozen. Ze hebben (voorlopig) de vrouwelijke diaken binnen hun kerken toegelaten.

Oecumenische dimensie

Daarmee is een besluit gevallen, waarvan men eerst de uitwerking binnen de Nederlands Gereformeerde Kerken moet afwachten. De eerstvolgende vergadering zal eerst een definitieve beslissing nemen. Het is een beetje voortijdig wanneer we dit voorlopige karakter zouden vergeten. Maar ook zo gezien is het besluit van een breder strekking dan dat er alleen deze kerken mee te maken zouden hebben. Ik begreep me niet in een beoordeling van de gevolgen van een en ander voor de relatie die de Nederlands Gereformeerde Kerken hebben met de onze en die zij ook wel zoeken met andere kerken van de Gereformeerde Gezindte. Het ligt echter voor de hand, dat we in de problematiek die nog voortdurend aan de orde is, er op

z'n minste een punt van bespreking bij hebben.

Anderzijds tekent het 't zelfstandig karakter van dit kerkverband dat hoe langer hoe meer een eigen signatuur krijgt. Het liet zich in een beslissing die men meende te moeten nemen, niet ophouden door overwegingen van meer oecumenische aard. Zegt dit iets over de eigen koers die men daar meer en meer in het oog houdt? Zonder twijfel zullen we in de toekomst nog over de zaak horen. 'Voorlopig' laten we het bij deze korte overweging bij die 'voorlopige' besluit.

W. van 't S.

Naar ik heb begrepen stelt men van onze kant er prijs op te vernemen hoe door anderen wordt gereageerd op het voorlopige besluit van onze Landelijke Vergadering te Apeldoorn om het in de vrijheid van de kerken te laten de zusters te roepen tot de vervulling van het diakenambt. Hierbij de reactie van Prof. Dr. W. van 't Spijker in het Chr. Geref. weekblad 'De Wekker' d.d. 14 oktober 1994.

Enschede, O. Mooiweer

Persverslag regio Enschede-Zwolle

Wij citeren uit het Persverslag van de vergadering van de Nederlands Gereformeerde Kerken in de regio Enschede-Zwolle d.d. 20 oktober 1994, in de Ned. Geref. Kerk te Nijverdal het volgende. Ds. F.H. Blokhuis – onlangs bevestigd als nieuwe predikant van Zalk en Veecaten – wordt hartelijk verwelkomd. Hij betuigt zijn instemming met de Drie Formulieren van Enigheid, waarna hem een gezegende ambtsdienst wordt toegewenst.

N.a.v. de notulen stelt ds. J. de Jonge voor, dat er – in navolging van het besluit van de classis Apeldoorn van de Chr. Geref. Kerken – iedere regiovergadering waarnemers van de Chr. Geref. Kerken worden uitgenodigd uit die kerken waarmee de Ned. Geref. Kerken binnen onze regio kanselruil hebben. Dat zijn momenteel Hengelo en Zwolle. Dit voorstel wordt aangenomen.

Ingekomen stukken. Een brief van br. J. Meulink waarin hij verzoekt ontheven te worden van zijn taak als regiovertegenwoordiger in de Raad van Toezicht en Advies van de TSB. De regio heeft be-

grip voor zijn besluit en dankt hem hartelijk voor de voortreffelijke wijze waarop hij zijn taak namens onze regio vervuld heeft. Bijna 25 jaar (!) – v.a. april 1970 – is hij bij de TSB betrokken geweest, v.a. 1974 als vertegenwoordiger van onze regio in de Raad van Toezicht en Advies.

Uitgegane stukken. Een brief aan br. J.L. Struik waarin hij heel hartelijk bedankt wordt voor de vele jaren, dat hij in onze regio examinerator van het vak kerkgeschiedenis wilde zijn.

Het verslag van de regio contracta d.d. 21 juli jl. te Dalfsen i.v.m. het aannemen van het beroep van de Ned. Geref. Kerk te Langerak door ds. J. van Atten te Dalfsen. Het verslag wordt goedgekeurd. N.a.v. het verslag wordt besproken of het wel aan de regio is een 'akte van ontslag' aan een scheidende predikant mee te geven. De regio meent dat dit tot de taak van de kerkeraad behoort en besluit het – in de lijn van art. 7 AKS – voortaan te laten bij een goed getuigenis en een ontheffing van de taken in regioverband verricht.

Benoemingen. Op voordracht van Zwolle (2) zal br. G.J. Vrijmoeth verzocht worden de taak van br. J. Meulink als regiovertegenwoordiger in de Raad van Toezicht en Advies TSB over te nemen. Besloten wordt, dat de benoeming voor een termijn van 6 jaar zal zijn, met de mogelijkheid van herbenoeming.

De door ds. J. van Atten verrichte taken worden als volgt verdeeld:

Voorbereiding examens: ds. F.H. Blokhuis

Examinatie kerkrecht: ds. J. Dekker
Examinatie inhoud Heilige Geest (secundus): ds. J.M. Mudde

Afvaardiging Landelijke Vergadering (secundus): ds. J. Dekker
Rondvraag naar art. 37 AKS. Enschede-Noord en -Zuid melding doen van nieuwe, positieve ontwikkelingen in het contact met de Chr. Geref. Kerken. De bereidheid binnen de verschillende gemeenten om te komen tot een vorm van 'nauwer kerkelijk samenleven' (hetgeen o.a. kanselruil inhoudt) zal onderzocht worden.

Persoonlijke rondvraag. Via ds. J. Dekker doet de jeugdvereniging van Nijverdal een oproep aan de andere jeugdverenigingen om meer aan de – slecht bezochte – regioactiviteiten deel te nemen. Ds. J.M. Mudde werpt de mogelijkheid op – in navolging van andere regio's – te komen tot de aanstelling van een regioscriba. Een volgende vergadering zal hier op worden teruggekomen.

Kort verslag regio Utrecht

Wij citeren uit het kort verslag van de regiovergadering, gehouden op 22 september 1994 te Nieuwegein het volgende.

Een felicitatie gaat uit naar de gemeente van Utrecht, met de komst van ds. Rietkerk, en de gemeente van Doorn i.v.m. de promotie van ds. Ganzevoort en tevens met het vernieuwde kerkgebouw.

Regio Contracta

Vanwege het vertrek van ds. Bruintjes naar Kampen en de komst van ds. Rietkerk naar de gemeente van Utrecht, is

regio-contracta gehouden. Tijdens de vergadering worden de opgemaakte verklaringen voorgelezen en in orde bevonden.

Viering Heilig Avondmaal

Ter kennisname aan de regiokerken heeft de kerk van Amersfoort een document ingebracht dat is opgesteld om te komen tot een nieuwe stijl van Avondmaal vieren. De Amersfoortse liturgiecommissie heeft zich intensief ingezet om dit uit te werken. Het bevat een 3-tal liturgieën voorzien van toelichting en motivatie; de drie kunnen afwisselend worden gebruikt. De liturgische formulieren zijn gebaseerd op de liturgie van de 'Eglise Réformée de France, 1995'. Naast deze vernieuwing zal ook de frequentie worden aangepast naar één maal per maand.

Invoering van deze nieuwe stijl zal plaatsvinden nadat informatie naar de regio heeft plaatsgevonden en nadat bekeken is wat de gevolgen zijn van het vertrek van ds. Bruintjes.

De vergadering neemt met genoegen kennis van dit document. aangegeven wordt dat het de kerken van de Reformatie vrij staat invulling te geven aan de wijze waarop men het Heilig Avondmaal viert.

Dankbaar wordt geconstateerd dat al enige liturgiecommissies van de zusterkerken dit document beoordelen op toepasbaarheid binnen de eigen gemeente.

Procedures en examens in de regio

Vervolgens wordt er gesproken over een "handleiding t.b.v. regiovergaderingen" die door de brs. Vonk en Van Kogelenberg is opgesteld. Deze handleiding regelt een aantal praktische zaken die bij regiovergaderingen aan bod kunnen komen.

Ten aanzien van de examens wordt de tot op heden gevolgde regeling aangepast aan hetgeen besloten is op de Landelijke Vergadering (te Enschede) van 1985/1986.

Naar aanleiding van het voorgaande komt de opleiding van predikanten nogmaals ter sprake.

De regio heeft al eerder op de Landelijke Vergadering aangegeven belang te hechten aan een professionele training in de opleidingstijd. Omdat dit onderwerp op de LV nog niet is afgesloten, wordt besloten de afgevaardigden te vragen deze gedachte van de regio nogmaals te onderstrepen.

Berichten uit de kerken

* Amersfoort meldt dat ds. Ganzevoort het consulentchap voor de gemeente op zich neemt. Genoemd wordt ook de ernstige situatie van ds. Goudzwaard.

* Door Breukelen wordt ingebracht dat in het reglement voor de Raad van Toezicht voor de TSB (Theologische Studie-Begeleiding) staat dat t.b.v. de regio er 1 maal per jaar een rapportage zal plaatsvinden. Aan Breukelen wordt gevraagd zelf hierop toe te zien dat dit ook daadwerkelijk gebeurt.

* In verband met de nog vakante 2e predikantsplaats in Bunschoten-Spakenburg verlenen de di. Eikelenboom, Van Ommen en Storms hulp bij werkzaamheden in de gemeente. Ver-

meld wordt de opname van ds. Kamerbeek in het ziekenhuis.

* Om verbouwingsplannen te financieren heeft de gemeente van Loosdrecht een fancy-fair gehouden.

* De gemeente Nieuwegein hoopt op 9 oktober haar 10 jarig bestaan te vieren. Tevens noemt zij de op handen zijnde verhuizing van de plaats van samenkomst, het Oosterlicht college.

Ned. Geref. Kerk van Bunschoten-Spakenburg

De kerkeraad heeft een beroep uitgebracht op kandidaat W. van der Wind uit Acquoy.

Persverslag regio Den Haag Geen preekconsent voor mevr. Janssens

De op 27 oktober 1994 gehouden vergadering van Nederlands Gereformeerde Kerken binnen de regio 's-Gravenhage heeft het verzoek om preekconsent van mevrouw C. Janssens-Jansen uit Alphen aan den Rijn niet gehonoreerd.

Eén van de motieven voor deze beslissing was gelegen in het oordeel van de vergadering dat het toelaten van een zuster tot de Woordverkondiging in de eredienst niet is los te zien van toelating tot het predikambt.

De discussie over vrouwen in het ambt heeft binnen de Nederlands-Gereformeerde Kerken nog zeker niet tot een duidelijk eensluidend standpunt geleid. De achterliggende vraag is hoe Bijbelse uitspraken daarover moeten worden verstaan. Het verlenen van preekconsent in dit stadium zou binnen de kerken ook tot verontrusting leiden. Er wordt op aangedrongen dat de kerken zich intern beraden op de mogelijkheden waarop de gaven en talenten van de vrouw in het pastorale werk en het onderzoek in de Schriften namens de gemeente dienstbaar kunnen worden gemaakt.

De kerken van Katwijk en Oegstgeest hebben wel gepleit voor het verlenen van preekconsent aan mevr. Janssens. Zij achten het zeker in deze tijd verantwoord om de gaven van zusters in het voorgaan in de erediensten aan te wenden voor de opbouw van de gemeente.

Studium Generale Theologische Universiteit Apeldoorn

Onder een 'studium generale' is te verstaan een voor ieder toegankelijke studiecursus aan een instelling voor hoger onderwijs. Een bepaald niveau van vooropleiding is daarbij niet vereist, ook anderszins worden aan de deelname geen bijzondere voorwaarden gesteld. Met instemming van het curatorium zal het college van hoogleraren van de Theologische Universiteit te Apeldoorn in het jaar 1995 – bij wijze van proef – een dergelijk studium generale organiseren, in de hoop enerzijds de aanwezigheid van de universiteit in de Apeldoornse samenleving nader aan te geven en anderzijds enkele vruchten van gereformeerde theologiebeoefening voor een breder publiek toegankelijk te maken. Op drie avonden in maart zal het thema 'Geloof en spiritualiteit' aan de

orde komen en evenzo in november het thema 'Gods leiding en ons lijden'. Nader berichten in de plaatselijke en landelijke pers zullen volgen, met gegevens over aanmelding e.d. Zo wil de school van de kerken ook op deze wijze school voor de kerken zijn, en zelfs breder voor allen die belangstelling voor een bijbels-reformatorische theologie hebben.

Prof.dr. H.G.L. Peels, rector

Kort verslag regio Noord-Nederland

Wij citeren uit het kort verslag van de regionale vergadering Noord-Nederland d.d. 10-10-1994 het volgende.

De commissie, bij monde van ds. Kurpershoek, doet verslag van het bezoek aan de kerk van Ten Post. Gezien het verloop van het gesprek stelt de regio voor om te bezien of er middels een brief een basis van vertrouwen geschaapt en uitgesproken kan worden om de dialoog voort te zetten. Tevens zal een nader onderzoek naar oorzaak, toedracht en/of oplossing van het conflict ingesteld worden. E.e.a. zou binnen redelijke termijn afgerond moeten worden. De commissie gaat verder met z'n werk. (overigens in gewijzigde samenstelling)

Zr. E. Kole-Mollema uit Heerenveen wordt door de vergadering benoemd tot regionaal scriba. Ds. Muller wordt voorts benoemd in de raad van toezicht en advies TSB.

Br. Thijs uit Haren wordt benoemd in de regionale bezoekscommissie en vervangt br. Anneveldt.

Ds. Muller stelt de verdediging van het noordelijke ondertekeningsformulier aan de orde t.o.v. het TAKS-formulier. De regio Amsterdam-Haarlem zal attest gestuurd worden i.v.m. het vertrek van ds. Kurpershoek naar de gemeente van Heemstede. Ds. Gerkema spreekt vervolgens enkele dankwoorden namens de regio.

Persverslag regio Kampen

Wij citeren uit het persverslag van de vergadering van de regio Kampen het volgende.

De praeses, ds. C.T. de Groot van Steenwijk, opent de vergadering en heet de afgevaardigden welkom, in het bijzonder ds. Storms die voor het eerst ter vergadering aanwezig is, de chr. gereformeerde waarnemers en een roemeens predikantenechtpaar die bij ds. K.T. de Jonge te gast zijn en door hem zijn meegenomen.

Nadat ds. Storms gelegenheid heeft gekregen het ondertekeningsformulier van zijn handtekening te voorzien, worden de notulen van de vergadering van 23 juni 1994 vastgesteld en ondertekend. De vergadering willicht het verzoek van br. J. Kloosterman te Emmeloord om verlenging van zijn preekconsent voor 1995 in. De gemeente van Steenwijk zal de begeleiding voor haar rekening nemen.

Namens de regio heeft ds. Beeftink de afscheidsdienst van ds. Zwarteveen bijgewoond, ds. Zuidhof de bevestigings- en intrededienst van ds.

Storms in Zeewolde en ds. Van Es de intrededienst van ds. Bruintjes te Kampen.

N.G.J.-special nr. 34

Serie Hulp bij Bijbelstudie

De gemeente in de wereld (1 Kor. 1-8) De helft van de Eerste brief aan de Korintheïers wordt in een N.G.J.-brochure 'Groeï Gevraagd' door G.J. Zwarts behandeld. Van de christelijke gemeente in de wereld wordt groei gevraagd, want ze komt met allerlei vragen, moeiten en problemen in aanraking. Acht hoofdstukken zijn opgedeeld in zeventien korte tekstgedeelten met ieder hun eigen thematiek. Elke pericoop wordt geïntroduceerd met een uitnodigende vraag en vervolgens schetsmatig besproken, afgewisseld met actuele, concrete vragen en opdrachten. Dit materiaal biedt persoonlijk en in clubverband houvast om deze bijbelgedeelten bewuster te gaan lezen. Want 'Gemeente-zijn in deze wereld is oppassen geblazen. Maar het is ook sterk zijn in de liefde tot elkaar en tot Christus' (slotwoorden). Voor zowel persoonlijke verwerking als voor gebruik op de jeugdvereniging en in de bijbelkring zijn deze schetsen geschikt. De brochures zijn verkrijgbaar bij de boekhandel, maar kunnen ook verkregen worden door overschrijving van f 6,90 per exemplaar op gironummer 39.10.300 t.n.v. Stichting N.G.J. te Amsterdam, o.v.v. brochure titel en/of nummer.

'Groeï Gevraagd' door G.J. Zwarts, 38 pagina's ISBN 90 6064 851 prijs f 6,90

Ned. Geref. Kerk van Neede

Zondag 13 november is kandidaat J. Schouls bevestigd als predikant van Neede. In de middagdienst heeft hij zijn intrede gedaan in zijn eerste gemeente. Daarmede is de vacature, die ontstond doordat ds. J. Winter 12 december 1993 naar de gemeente van Wezep vertrok, vervuld. Kandidaat J. Schouls is in 1962 in Zierikzee geboren. Hij studeerde aan de Theologische Universiteit te Apeldoorn en is gehuwd. De gemeente Neede telt 135 zielen. De leden wonen in Aalten, Barchem, Borculo, Diepenheim, Eibergen, Lichtenvoorde, Neede en Winterswijk. Het adres van de fam. J. Schouls is: Henry Dunantweg 123, 7161 WB Neede. Tel.: 05450-95688.

Ned. Geref. Kerk van Baarn

De kerkeraad heeft een beroep uitgebracht op ds. M. Janssens, predikant van de gemeente Alphen a/d Rijn.

Adreswijziging fam. J. Storms

Ingaande 30 november a.s. luidt het nieuwe adres: Robertskruid 28, 3892 AB Zeewolde. Na 10 oktober 1995 is het telefoonnr.: 036-5226419. Het faxnr.: 03242-6419.

Ned. Geref. Kerk van Wapenveld

1 december a.s. hoopt ds. L.W.G. Blokhuis met emeritaat te gaan. In verband hiermede wordt een afscheidsdienst gehouden op zondagmiddag 27 november a.s. in de N.G.K. van Wapenveld, Kanaaldijk 57. Aanvang 14.30 uur.

Onder andere(n)

World servants: Bouwen aan jezelf door te bouwen voor een ander

Iedereen die belangstelling heeft om 10 à 20 dagen te werken in een ontwikkelingsland, wordt van harte uitgenodigd op één van de informatie-avonden van World Servants. De interkerkelijke stichting World Servants Europe organiseert bouwprojecten in ontwikkelingslanden. De projecten zijn bedoeld voor jongeren van 14 tot en met 23 jaar. De laatste jaren echter is er een groeiende belangstelling van volwassenen. Daarom is World Servants gestart met het organiseren van speciale 'volwassenenprojecten'. In 1995 zullen er drie projecten plaats vinden voor deelnemers ouder dan 23 jaar. Het zal gaan om bouwprojecten in Hongarije, de Dominicaanse Republiek en Ghana.

Kleinschaligheid

Kenmerkend voor de werkwijze van World Servants is de 'kleinschaligheid'. Op bescheiden maar persoonlijke wijze hulp bieden aan je medemens. Een unieke manier om handen en voeten te geven aan je geloof. In de zes jaar dat World Servants bestaat, hebben 1800 jongeren zich al laten inspireren door het motto 'bouwen aan jezelf door te bouwen voor een ander'. Op deze wijze zijn er reeds 31 gebouwen in gebruik genomen als school, kerk of kliniek.

Informatieavond

Voor iedereen die meer wil weten over de volwassenenprojecten van World Servants worden er twee informatie-avonden gehouden. De werkwijze en doelstellingen van World Servants zullen worden toegelicht, evenals de keuze en opzet van de projecten. De leiders van de geplande projecten zijn aanwezig om de gang van zaken tijdens zo'n 'werkvakantie' toe te lichten. Tenslotte is er gelegenheid om ex-deelnemers te ontmoeten, die graag willen vertellen over hun ervaringen.

De volgende informatieavonden staan gepland:

datum: woensdag 23 november

tijd: van 19.30 tot 22.00

plaats: De Rank, Gereformeerde kerk

Kerkstraat 49, Wolvega

datum: dinsdag 29 november

tijd: van 19.30 tot 22.00

plaats: De Akker, Gereformeerde kerk

Bovenbuurtweg 11, Ede

Voor meer informatie:

stichting World Servants Europe

Postbus 29

8470 AC Wolvega

tel: 05610-14857.

Opbouw- en toerustingsdag van de vereniging De Christenvrouw

Deze bijeenkomst wordt gehouden op:
Datum: Dinsdag 22 november te Zwolle.

Adres: Gebouw Eben Haëzer, Lassus-
laan 234, Zuid-Oost Molukse Protes-
tantse Kerk, wijk 'Holtenbroek'

Onderwerp: „Gij zult mijn getuigen zijn”
Spreker: Dhr. H.L.J. Keizer (EZA) te
De Meern.

Aanvang: 10.15 uur. Einde ca. 14.30 uur.
Iedereen is hartelijk welkom.

De toegang is vrij. (collecte)

De koffie staat klaar!

Inlichtingen secretariaat: Leliestraat 6,
9481 CJ Vries, telefoon 05921-41675.

ZOA Vluchtelingen zorg

**Documentaire met uniek materiaal over
Sudan en Uganda – Educatieve video
belicht Sudanese vluchtelingen-
onderwijs**

ZOA-Vluchtelingen zorg uit Apeldoorn
heeft een audio visuele produktie ont-
wikkeld met als belangrijkste thema
onderwijs aan vluchtelingen in Zuid-
Sudan. De AV-produktie met als titel
‘Waar is de grens’ is geproduceerd als
diaserie met geluid, maar is ter vergro-
ting van de bruikbaarheid op video ge-
zet. De video voorziet in een duidelijke
behoefte omdat over een land als Sudan
nauwelijks actueel av-materiaal aanwe-
zig is. De documentaire is leerzaam en
boeiend en daardoor zeer geschikt als
onderdeel van lessen over de Derde
Wereld, presentaties of discussie-
avonden.

‘Waar is de grens’ is positief van toon en
laat mensen zien die proberen wat van
hun leven te maken. „Door alle ellende
die we zien uit Afrikaanse landen ont-
staat toch al gauw een wat negatief
beeld”, legt Egbert Fokkema van ZOA-
Vluchtelingen zorg uit. „Dat beeld is te
eenzijdig, zoals ook dit programma laat
zien. Veel mensen in Afrikaanse landen
werken hard voor hun bestaan en zo
ontstaan allerlei initiatieven. Dat geldt
voor de inwoners van de dorpen en
steden, maar ook voor de mensen in de
vluchtelingenkampen. Daar zijn veel
vluchtelingen vaak puur op vrijwillige
basis bij allerlei projecten betrokken.”

Inhoud ‘Waar is de grens’

De video belicht vooral de onderwijsini-
tiatieven, die zowel in als buiten de
vluchtelingenkampen zijn ontstaan.
Sudan is een verdeeld land. De grote
verschillen tussen het Arabisch-
Islamitische noorden en het overwegend
Christelijk-Afrikaanse zuiden zorgen
voor veel onrust. Door de burgeroorlog
in met name Zuid-Sudan zijn honderd-
duizenden mensen, waaronder veel
vrouwen en kinderen, gevlucht. Veel van
hen hebben een onderkomen gevonden
in vluchtelingenkampen in het Zuid-
Sudanese grensgebied of in buurlanden
als Uganda.

Veel gelegenheid voor onderwijs is daar
vanzelfsprekend niet maar educatie
speelt wel een heel grote rol bij het
zoeken naar blijvende oplossingen voor
de problemen: zonder opleiding zullen
de kinderen van nu immers nauwelijks
in staat zijn mee te helpen bij het bestu-
ren en de opbouw van hun land. On-

danks de gebrekkige omstandigheden
geven Sudanese onderwijzers in de
kampen, zij het met beperkte middelen,
onderwijs. De video laat beelden zien
van scholen in Uganda waar Sudanese
en Ugandese kinderen op harmonieuze
wijze samen onderwijs volgen om zo
hun kansen op de arbeidsmarkt en een
betere toekomst te vergroten.

De video duurt ongeveer 20 minuten en
scholen, verenigingen en particulieren
kunnen er gebruik van maken als onder-
deel van lessen en voor discussieavon-
den. Voor meer informatie kunt u contact
opnemen met mevrouw Emmie van Enk,
ZOA Vluchtelingen zorg, Postbus 10343,
7301 GH Apeldoorn, telefoon 055-663833.

EH organiseert studiedag ‘Omgaan met traditie’

Op 25 november houdt de Evangelische
Hogeschool een studiedag over ‘TRADI-
TIE’. Het leek de EH nodig in deze tijd
waarin zoveel oude vertrouwde zaken
wegvallen of bewust losgelaten worden
zich te bezinnen over dit onderwerp.

Vragen die aan de orde komen zijn
onder andere: Wat zijn goede tradities,
wat zijn slechte tradities en hoe herkent
men die? Leiden huidige maatschappe-
lijke ontwikkelingen tot opbouw of juist
afbraak van tradities en in hoeverre is
dit wenselijk? Vormen tradities een
belemmering voor de persoonlijke ont-
wikkeling en leveren zij juist daardoor
een bijdrage aan toename van
geestelijke/psychologische problemen
bij mensen? Overheersen in prot.chr.
kring de tradities de Bijbel? Het onder-
werp traditie op deze studiedag wordt
voornamelijk vanuit de orthodox-
protestantse hoek gezien.

Drie sprekers zullen hierover een inlei-
ding houden nl. ds. M.R. van den Berg
(em. predikant Ned. Ger. Kerken), ds. P.
van Ruitenburg (predikant Ger. Gem.)
en ds. W.H. Dekker (docent sociologie
aan De Vijverberg/Felua). Hun uiteenlo-
pende standpunten staan garant voor
een boeiende gedachtenwisseling en
voor een levendige discussie. De dag-
voorzitter is ds. N.C. van Velzen.

De studiedag vindt plaats in het EH-
gebouw, Drentestraat 1 (hoek Punten-
burgerlaan) te Amersfoort en vangt aan
om 15.00 uur (verwacht einde 21.00 uur).
De toegangsprijs isf 15,- incl. syllabus.
Voor koffie/thee wordt gezorgd. Soep is
verkrijgbaar, maar u dient uw eigen
broodpakket mee te nemen. (Telefoni-
sche) opgave vooraf wordt zeer op prijs
gesteld.

Nieuwe aanpak COGG

Sinds 1963 bestaat het Contact Orgaan
Gereformeerde Gezindte. Vertegen-

woordigers van de Chr. Geref., de Geref.
en de Ned. Geref. Kerken, alsmede
afgevaardigden van de de Hoofdbestu-
ren van de Geref. Bond en de Conf. Ver.,
alsmede enkele leden uit de Geref.
Gemeenten ontmoeten elkaar drie keer
per jaar en bespreken allerlei onderwer-
pen, de verhouding van de kerken ra-
kend. Een keer per jaar wordt een confe-
rentie gehouden.

Toch is het COGG bij vele kerkleden niet
bekend. Telkens weer blijkt dat ook
ambtsdragers van het functioneren van
deze organisatie niets weten. Om deze
onbekendheid te doorbreken en de
doelstellingen meer bekendheid te ge-
ven, besloot het COGG een drietal open-
bare vergaderingen in verschillende
delen van het land te beleggen. De be-
doeling van deze vergaderingen is de
aanwezigen te confronteren met de
schrijnende nood van de kerkelijke ver-
deeldheid, die al te gemakkelijk als
vanzelfsprekend wordt geaccepteerd.
De nood moet nood worden.

Uiteraard wordt er geen oplossing
geboden, maar wel zal een duidelijke
oproep gegeven worden tot gebed en
beziging op wat ons te doen staat;
persoonlijk, plaatselijk, regionaal,
landelijk. Op deze vergaderingen zul-
len drie vragen kort worden beant-
woord, namelijk: Waarom niet bij el-
kaar?; Waarom wel bij elkaar?; Hoe
lang nog voordat we bij elkaar zijn?
Na de pauze zal er een forum zijn met
de drie sprekers, die vragen zullen
beantwoorden, die gesteld worden
naar aanleiding van de toespraken.
Deze vergaderingen worden gehouden
D.V.:

Op woensdag 16 november te Kampen
(Verenigingsgebouw van de Geref.
Gemeente). Sprekers: Drs. B. de Graaf
(Nunspeet); Ds. W. Meijer (Rijssen) en
Ds. J.M. Mudde (Enschede).

Leiding: Ds. J.H. Velema.

Op woensdag 23 november te Bun-
schoten (grote zaal van De Fontein).
Sprekers: Ds. F. van Roest (Kampen);
Ds. P. Schravendeel (Nijverdal) en Ds.
J.H. Velema (Nunspeet).

Leiding: Ds. Z.G. van Oene.

Op woensdag 30 november te Rotter-
dam (Rehobothkerk, Noordsingel).
Sprekers: Drs. C. Blenk (Delft); Drs.
L.G. Compagnie (Rotterdam) en Ds. J.
Westerink (Bunschoten).

Leiding: K. Bokma.

Aanvang van al deze vergaderingen:
19.45 uur. De toegang is vrij. Er wordt
een collecte gehouden tot dekking van
de onkosten.

Het COGG hoopt dat deze nieuwe
aanpak de belangstelling van vele
kerkleden zal hebben.

Met diep leedwezen hebben wij kennisgenomen van het overlijden
van

GERDIEN VAN BEEK-LANDMAN

kosteres van de Proosdijkerk te Ede

Wij bidden Jos en de kinderen Gods nabijheid toe voor de toekomst.

Nederlands Gereformeerde Kerk te Ede,
de Kerkeraad en de Commissie van Beheer

Ede, 31 oktober 1994

EEN PSYCHIATRISCH ZIEKENHUIS IS GEEN GESLOTEN INRICHTING...

NIEUWE PAND
HUIS TER WEGE

AANBIEDING RAPPORT
AMERSFOORTS-
CONFERENCE

FOTOPRESENTATIE

PRESENTATIE
AKTIVITEITENCENTRUM
DE SCHAKEL

KOFFIE

VERBOUWDE
POLIKLINIEK

STICHTING
VRIENDEN

Naast het ziekenhuis zelf, kunt u ons nieuwe pand Huis Ter Wege bezichtigen, of spreken met GPZ-medewerkers over bijvoorbeeld het onlangs geopende activiteitscentrum, "De Schakel", in Bennekom en Amersfoort.

Huis Ter Wege

Mede door uw financiële steun, waarvoor wij u allen alvast hartelijk willen bedanken, hebben wij een nieuw pand naast het ziekenhuis kunnen betrekken, waar alle activiteiten zijn ondergebracht die niet rechtstreeks met opvang en behandeling van patiënten te maken hebben. Zo zijn alle administratieve afdelingen naar dit nieuwe onderkomen verhuisd, waardoor er in het ziekenhuis zelf weer meer noodzakelijke ruimte voor behandelingen is vrijgekomen.

Steeds meer mensen kunnen het tempo van alle veranderingen niet meer bijbenen en worden ziek. Psychisch ziek! Depressies, angsten, fobieën, relatieproblemen of problemen op het werk. Voor deze en andersoortige ernstige klachten kan men o.a. bij een psychiatrisch ziekenhuis terecht.

Net als in een gewoon ziekenhuis wordt getracht een oplossing te vinden, alleen is de aard van de klacht(en) en de behandeling anders. Het bijzondere van het Gereformeerd Psychiatrisch Ziekenhuis (GPZ) is dat bij

de hulpverlening Gods Woord, zoals beleden in de drie formulieren van enigheid, als richtsnoer en leidraad wordt gehanteerd. Dit is uiteraard bepalend voor de uitgangspunten en de inhoud van de behandeling.

Om u deze verschillen te laten zien en te verduidelijken en om u op de hoogte te houden van de nieuwste ontwikkelingen bij het GPZ, willen wij u graag uitnodigen voor een bezoek aan ons OPEN HUIS op VRIJDAG 18 NOVEMBER VAN 15.00 - 19.00 UUR TE BOSCH EN DUIN.

...MAAR STAAT ALTIJD VOOR U OPEN...

Open Huis

De Schakel

In Amersfoort en Bennekom zijn onlangs twee activiteitscentra geopend, bedoeld voor mensen met (langdurende) sociale en psychiatrische problemen. Er vindt geen behandeling of therapie plaats, wel vindt men er sfeer, gezelligheid en een breed scala aan zinvolle activiteiten. Tijdens het OPEN HUIS vertellen we er u alles over!

Wij geven graag opening van zaken.
U bent D.V. van harte welkom.

Gereformeerd Psychiatrisch Ziekenhuis "de fontein"

Ontvangst en parkeren open huis: Amersfoortseweg 17 BOSCH EN DUIN
telefoon 03404 - 32114

Het Nederlands Dagblad voor zo'n dag als vandaag

Nederlands Dagblad

Gereformeerd gezinsblad

Je kiest, je koopt, je kapt, je kleedt je. Altijd weer dat dilemma, van erbij willen horen en toch jezelf willen zijn.

Natuurlijk heb je een eigen mening. Zeker weten, maar hoe zeker ben je? Dat interesseert het ND. Want een mening is maar al te vaak een masker waarachter twijfel schuilt.

Daar moet je over durven schrijven, juist als christelijke krant. Principes en opinies, prima; maar ook de penibele praktijk. Daarom aandacht voor de mens achter een mening, openhartig in gesprek met

jongeren, de vinger op kerkelijke wonden. Een krant kortom, met een kop en een hart.

Daarom komt bij steeds meer mensen bewust het ND in de bus. Omdat het gaat over de hele wereld en thuis; over kerkelijke zaken en geloven; over economie, werken en bidden.

Eigenlijk is geen ander christelijk ochtendblad zo alledaags.

Bewust in de bus

Een krant leer je al lezend pas kennen. Daarom neem ik een proefabonnement op het ND: vier weken thuisbezorgd voor maar 15,-. Ik betaal pas als ik een acceptgiro heb ontvangen.

NAAM

ADRES

POSTCODE

WOONPLAATS

TELEFOON

Stuur deze coupon in een envelop naar het Nederlands Dagblad.
Antwoordnummer 1004, 3770 VB Barneveld.
Een postzegel is niet nodig. Of bel voor een proefabonnement: 03420-10720.